

『カンボジアの文化復興』31号 107～143頁 (2019-2020年 合併号) 抜刷
Renaissance Culturelle du Cambodge Vol.31, pp.107-143, (2019-2020) (Offprint)

A Commentary on *Lpoek Angar Vat*
(*Poem of Angkor Wat*)

NHIM Sotheavin

上智大学アジア人材養成研究センター
Sophia Asia Center for Research and Human Development
Sophia University, Tokyo

The Publication of the Research Report “*La Renaissance Culturelle du Cambodge (31)* (2019-2020)” was supported by a grant from Sophia University

© Copyright 2021 by Sophia University. ISSN-0917-141X

Edited & Published by Sophia Asia Center for Research and Human Development

Editor in chief Dr. Yoshiaki ISHIZAWA

7-1, Kioi-cho, Chiyoda-ku, Tokyo 102-8554, Japan

Tel : (03) 3238-4136, Fax : (03) 3238-4138

A Commentary on *Lpoek Aᅅgar Vat* **(*Poem of Angkor Wat*)**

NHIM Sotheavin

Sophia Asia Center for Research and Human Development, Sophia University

With reference to the Lpoek Aᅅgar Vat, or Lboek Angkor Wat, it is a fact that certain researchers of the past had summarized, studied, and presented notes on this fundamental poem, basically both in Khmer and in the French language. According to Professor Khing Hoc Dy, the text in Khmer was first published and briefly translated by E. Aymonier in 1878. The text was later studied and briefly translated by J. Moura in 1883, and further by Khmer scholars such as Nhok Thēm in 1959, Pich Bun Nil in 1971, Saveros Pou in 1975 and 1977, and Khing Hoc Dy in 1983 and 1985.¹

The title ‘Lpoek Aᅅgar Vat’ was translated into a variety of ways by preceding researchers, as ‘Establishment of Angkor Wat, Foundation of Angkor Wat, Legend of Angkor Wat, Poem of Angkor Wat,’ and so on. On comparison with certain classical literature and middle period inscriptions at Angkor Wat (researchers labelled them Inscriptions Moderne d’Angkor, or IMA), and from her own linguistic analysis, S. Pou discovered that the poem was composed in the 1542 śaka, which is A.D. 1620.²

Lpoek Aᅅgar Vat was a very well-known work of literature among scholars, both Khmer and foreign. Another work similar to Lpoek Aᅅgar Vat is the legend of Prasat Angkor, which was well-known among the Khmer people, and which is associated with the foundation of Angkor Wat. With other well-known legends and folktales, this legend was collected and published by the Institut Boudhique in the [‘Prachum Roeng Preng Khmer,’ or the Collections of Khmer legends, or in French, ‘Contes et Legendes Cambodgiens’].³ Similarly, another folktale, namely the Nāᅅ Tibv Sūᅅācand (or Neang Toep Sodachan, which is the name of a nymph and daughter of the god Indra) was very popular in the 1960s, and it was also produced as a theater drama and movie. Both these folktales, namely the Nāᅅ Tibv Sūᅅācand and the legend of Prasat Angkor, begin with the birth of Preah Pisnukar (or Braᅅ Bisᅅukār, Vishvakarman, the divine architect) and Preah Ketmealea (or Braᅅ Ketumālā, the son of a king who appears in the legend).

In this brief article, I attempt to introduce a short commentary on the poem, in particular, the writer’s description regarding some of the depictions on the bas-reliefs of Angkor Wat. I also seek to provide a narrative summary of a section linked to the description of the god Indra ordering Preah Pisnukar to build the palace of heaven for Preah Ketmealea on earth, from the Khmer text into English. The presented Khmer text in this article was published by E. Aymonier in 1878, a copy of

---

1 Pierre d’Angkor 1985: i-vi.

2 Pou 1975: 124.

3 Institut Boudhique, *Prachum Roeng Preng Khmer (Recueil des Contes et Légends Cambodgiens)*, Fasc. 5, Première édition, Phnom Penh, 1963, pp. 1-27. The legend of Prasat Angkor was recently studied and published by the Ministry of Education. See, Ministry of Education, Youth and Sports 2017: 1-28.

which is extracted from the Google book.⁴

A Commentary on the Text

The Lpoek Aṅgar Vat was composed as a poem rich in alliterative and rhyming words, and the poet used meters such as Pad Brahmagit (Bat Prohmkoet), Pad Kākagati (Bat Kakketi), and Pad Baṃnol (Bat Pomnol). The Khmer text consists of 31 pages [with pages numbering 1 to 31 on the upper right of the page by the author, and including two pages (namely pages 1 and 2) for the writer of the poem's preamble, named Pañ (or Pang)]. The text was written using the *mūl* (or Moul) script which is more classic and beautiful, with regard to the text.

The beginning of the story informs us as to how Preah Ketmealea was taken by god Indra who was his father in his previous life to the palace of Indra in heaven, and then how Angkor Wat was constructed by Preah Pisnukar, the divine architect, on earth, in fulfillment of a promise by Indra to his son Preah Ketmealea (pages 3 to 11, please see the narrative summary below).

The following pages were illustrated as a series of carved reliefs. For instance, decorative carvings, architectural ornaments, and the story of Rāmakerti⁵ depicted scenes of Hindu gods and Naraka (or Noruok, which refers to hells). They included also the king seated on a palanquin, and so on.

From pages 12 to 24, compared to other scenes, the story of the Rāmakerti is much more detailed. There are many versions of the Rāmakerti in the 20th century that were narrated in an orderly manner by elderly people, and published in books and audiovisual works such as the Rāmakerti by Ta Chak (his full name is Mi Chak, and he is from the Siem Reap Province),⁶ the Rāmakerti by Ta Krut,⁷ a long prose version of the Rāmakerti compiled by a monk named Vichea Thor,⁸ and the Rāmakerti by Ta Soy.⁹ Unlike these versions of the Rāmakerti mentioned above, the story of the Rāmakerti in Lpoek Aṅgar Vatt is a step by step description through the carved reliefs on the panel of the Rāmakerti at Angkor Wat, and it was not narrated by the writer in an orderly manner.

The writer begins to describe as an introduction to the story of the Rāmakerti, 'the departure of Braḥ Rāma (Preah Ream) to the gate of the demon (the city of Lanka) that is now calamity.' The following is a brief summary: "In the prosperous city of Srī Ayuthyā, there was a king named Braḥ

---

4 Aymonier 1878. I received this Khmer text (extracted from Google Book) through the kindness of Mr. Hun Chhunteang and Mr. Hout Saosekharith to whom I offer my thanks.

5 Rāmakerti or Reamker is the Khmer version, both oral and written, of the Ramayana epic. Because there were no Khmer literature documents that existed or were found prior to the 15th century, the earliest version of the Rāmakerti among Khmer literary works was dated from the 16th to 17th century, and the Thai version of Rāmakien was composed at the beginning of the 18th century by King Rāmā I. Cf. Pou 1986: 203-211, 1977.

6 Bizot 1973.

7 Ta Krut or Neay Maha Krut was born in the Kompong Cham province, and he was a famous storyteller during the 1960s. His well-known recitation of the Reamker was recorded in 1965 and 1968. The recordings were taken to France by Alain Daniel and Jacques Bunnet for their research. The record of the recitation of the Reamker by Ta Krut has been recently restored by Bophana Audiovisual Resource Center, and is now available online, at <https://bophana.org/boutique/the-reamker-by-ta-krut/>.

8 This version consists of 107 parts and was edited and published by Dik Keam. Cf. Dik Keam 1964.

9 Ta Soy (or his full name Phka Soy) was born in Lovea Em district, Kandal province. His recitation of the Reamker was noted and compiled by Pich Bunnin with the preface by Ang Choulean. Cf. Pich Bunnin 2000.

Pāt Dasarath (Preah Bat Tusaroat)¹⁰ who ruled over the entire world. There was a great hermit who trained Braḥ Rāma (Preah Ream) and Braḥ Lakṣmaṇa (Preah Leak). Braḥ Rāma and his brother Braḥ Lakṣmaṇa traveled in the forest towards the Braḥ Nagar of king Mithilā (City of king Mithila), where lay the residence of Nān Sītā (Neang Seda). Because of his strength and glory, king Mithilā permitted Braḥ Rāma to marry Nān Sītā. It was not long after that Kruṅ Rābṇ Asūr (or Krong Reap, the demon king), rose to compete in a determined manner against Braḥ Rāma. Then the three of them, namely Braḥ Rāma, Braḥ Lakṣmaṇa, and Nān Sītā set out for the fight. The three walked inside the quiet forest. A huge demon (Mahā Yaksā) came to quickly abduct Nān Sītā and take her away. Braḥ Lakṣmaṇa promptly ran after the demon in order to fight, and Braḥ Rāma shot an arrow and killed the demon in the forest. Braḥ Lakṣmaṇa left in order to be ordained as a great hermit. Nān Sūrapanakhā (Neang Surbankha)¹¹ rushed swiftly towards the palace of the king, in order to attract and console the king. Braḥ Lakṣmaṇa got angry and brandished his sword. Kruṅ Khara (Krong Khar)¹² marched with an army to battle. Many soldiers died in the battle. Mahārīk (Moharik)¹³ converted himself into a golden deer and went toward the Āsram.¹⁴ Braḥ Rāma followed the golden deer into the forest mountain. Kruṅ Rābṇ turned himself into a Brahman sage to abduct Nān Sītā and fly into the sky. Jatāyu¹⁵ spread his wings to make it dark. Kruṅ Rābṇ pulled the ring and threw it at Jatāyu, breaking Jatāyu's wing and causing him to fall down. Kruṅ Rābṇ flew into the city of Lanka. The demon deer was shot dead by Braḥ Rāma. Braḥ Rāma returned to the palace and sorrowed over his losing of Nān Sītā..." Then, followed a description in great detail, related to the scene of the fight between the armies of monkeys and Yeaks (demons).

Pages 24 to 25 mention the great hermit (Braḥ Mahā Īsī) who resided on the top of Himabānt (the Himalayas), which is compared to Sumeru (Mount Meru), in a heavenly palace (bhīmān at Sthān Traitriṅ), and also describes the disturbance from Tusasokan (probably the name of demon).¹⁶ Pages 25 to 26 illustrate scenes of Naraka (Norok, or the hells), and it consists 30 tiers in which are described the names of the hells where tortures take place, and where sinners were punished and tortured by many ways.¹⁷ At the end of page 26 to 27, the writer mentions the name of Preah Ketmealea who was seated on a palanquin, and a prince who came to show respect.¹⁸ Then, page 27 describes the parade of the army that was led by the king, and of the soldiers wearing leather and iron helmets, and holding arrows, swords, many kind of weapons, and so on.

From end of pages 27 to 31, the writer praised the great and elegant work of Preah Pisnukar, by

10 The father of Braḥ Rāma and Braḥ Lakṣmaṇa.

11 A female Yeak (demon).

12 He is the older brother of Nān Sūrapanakhā.

13 He is a demon who helped Kruṅ Rābṇ to capture Nān Sītā.

14 A place where Braḥ Rāma and Nān Sītā reside.

15 Jatāyu is depicted as a big bird who tried to rescue Nān Sītā.

16 This description seems to be related to the scene of Śiva in the form of hermit seated in a yogic position on the top of the mountain, and beneath is the image of Ravana shaking the mountain. This scene is called Ravana shaking mount Kailasa. It is located at the 1st gallery of the south-western corner. In the same corner, there are also other sculpted relief scenes of Śiva having the form of a hermit.

17 This scene is called the panel of Heavens and Hells. It is located at the eastern wing of the 1st southern gallery.

18 This scene is called the historic procession for which King Suryavarman II gave orders to his ministers. The panel is located at the western wing of the 1st southern gallery.

describing in general the architectural elements, sculpted statues, carved motifs, reliefs, and so on.

A Narrative Summary of the Story of Preah Ketmealea¹⁹

Once in a glorious time in the past, there was a king named Braḥ Pād Vai' Ascār (or Preah Bat Vong Oschar), who was law-abiding and a man of generosity. The king had a blessed and most beautiful consort who surpassed all concubines. He had a son, named Preah Ketmealea, who was most exceptional, meritorious, and courageous. Preah Ketmealea's glory was well-known everywhere, not only on the earth but also in the Sthān Traitriṅ (or Sthan Traitroeng, the residence of god Indra). God Indra realized that Preah Ketmealea was his son in a previous life, who was reborn as a son of king Preah Bat Vong Oschar. Then, Indra descended to the earth and took Preah Ketmealea to Sthān Traitriṅ.

However, the presence of Preah Ketmealea there was unsettling and disturbing to all the Devatas (or angels), because Preah Ketmealea was a human and had a human smell, and so the Devatas informed Indra about the matter. Hence Indra decided to send Preah Ketmealea back to the human world. Preah Ketmealea felt unhappy and suffered mentally, because he had led a harmonious, uplifting, and enjoyable life in the great and splendid palace, namely Bejjayanta Ratana (or Bejayant Ratana),²⁰ and he did not wish to depart from that comfortable atmosphere.

Indra understood and had compassion on his son over his sorrowful feelings, and eventually promised to build on the earth everything, just the same as it was in heaven, for his son's desire and satisfaction. Hence, when Preah Ketmealea asked Indra to build the palace and other places that existed in the Sthān Traitriṅ, Indra ordered all Devatas to gather, and ordered Braḥ Bisnukār (Preah Pisnukar, or the divine architect) who was brilliant and intelligent, to build the great palace Bejayant on earth, which would be respected by all Devatas. Indra then ordered the construction of Preah Ko,²¹ and dispatched guardians to protect the son, and he also ordered Preah Pisnukar to supervise and organize all servants from all over the world. These included the Khmer, Siam, Burmese, Mon, Lav (Laos), Chvea (Malay), Cham, Langka (Sri Lanka), Yuon Cas' Kai Soen (ancient Vietnamese and Tây-sön), Karien, Kloeng (Indian), Barang (It is generally referred to European people), Stieng, Phnong, Tumpuon, Chin Hokkien (Chinese Hokkien), Chin Katang (Cantonese), Chipon (Japanese), and others.

Preah Pisnukar ordered the clearing of the forest around Phnom Bakheng,²² and the bringing of high quality stones to construct the complex. The temple was perfectly good and neat with all places

---

19 The name Ketmealea is the basis for the name of the monument Beng Mealea, the modern Buddhist pagoda Wat Beng Mealea, and the village and commune Phum Beng Mealea, which is located in the Svay Loeu district, Siem Reap province. See., Nhim 2018: 15.

20 Bejayant Ratana, in Sanskrit Vaijayanta and in Pali Vejayanta, is the sacred palace of Indra. The name of the Bayon temple, which is located at the center of Angkor Thom, is a corruption of this Sanskrit and Pali name of Indra's palace. See., Nhim, *op. cit.*, p. 28.

21 It probably matches the name of the monument Krol Ko, which is located near the Preah Khan temple in the grand circuit road of Angkor Park. It was built in the reign of King Jayavarman VII, during the late 12th and beginning of the 13th century. Nhim, *op. cit.*, p. 55.

22 It is the name of the hill and monument which is located close to the southern gate of Angkor Thom. For the name of Phnom Bakheng, see., Nhim, *op. cit.*, p. 26.

in stone, including the Rong Chomnun (meeting hall), four beautiful Srah (ponds), the left and right Hortrai (a place to keep all related religious treatises),²³ and the intertwining Rong Tong (galleries). The temple had nine towers with rich decorative motifs of flowery designs. There were three tiers with dense shapes and ornamented, consisting of many triangular designs, up to the precious five towers (Bakan Tieng Pram).²⁴

The king (Preah Ketmealea) entered Nokor (Capital city), namely Intapras,²⁵ to be the great king (Mahārāja, or Mohareach). This entire great and perfect masterpiece had been managed by Preah Pisnukar.²⁶

Brief Remarks

The author of the Lpoek Aṅgar Vat seems to emphasize the fact that Angkor Wat was not constructed by humans but by gods. This was because of its great and marvelous architectural construction, which made it unbelievable that any human being could have built it. The descriptions on the carved reliefs seem like a guide to show people around the temple. However, regarding the descriptions in the section on the Rāmakerti the author appears to have known the story well, and especially the names of all the characters.

References

- Aymonier, E.
1878. *Textes Khmers*, publiés avec une traduction sommaire, Saïgon.
- Bizot, F.
1973. *The story of Reamker of Ta Chak (in French, Histoire du Reamker)*, Recit recueilli et present par F. Bizot, École Française d'Extrême Orient, Phnom Penh. (In Khmer language)
- Dik, Keam.
1964 [1963]. *Reamker*, published from house at Vithei Keo Chea, Phnom Penh. (In Khmer language) Institut Bouddhique.
1964 [1963]. *Prachum Roeng Preng Khmer (Recueil des Contes et Légends Cambodgiens)*, Fasc. 5, Première édition, Phnom Penh. (In Khmer language)
- Ministry of Education, Youth and Sport.
2017. *Study of the literature texts (Roeng Prasat Angkor Wat, or the story of Angkor Wat temple)*, Department of Curriculum Development, No. 8, Phnom Penh. (in Khmer language)

---

23 It is now called the Baṅṅālai 'library' from the direct translation of the French word 'bibliothèque'.

24 The local communities still refer to the main central towers of Angkor Wat as Bakan. This name is also used as a generic term for the name of monuments, such as Banteay Bakan, which was erroneously called Preah Khan Kompong Svay by some scholars. The temple was built in the reign of king Jayavarman VII. The temple is now located in the Preah Vihear province.

25 The name is written in Sanskrit as Indrapraṣṭha and in Pali as Indapatta (it is a corrupted way in Khmer pronunciation Indapaṭh), which mean the city of Indra. The name is still used nowadays when referring to the two pagodas located in the compound of Angkor Wat, namely Vatt Indapaṭh Purī Khāñ Joeñ (or Wat Indabath Borei Khang Choeng, the northern pagoda) and Vatt Indapaṭh Purī Khāñ Tbūñ (or Wat Indabath Borei Khang Thbong, the southern pagoda).

26 Besides the above description, this section mostly describes the sculpted motif decorations, and praised all the beautiful reliefs and sculptures by comparing them to heaven.

Nhim, Sotheavin.

2018. "A study of the names of monuments in Angkor," *Renaissance Culturelle du Cambodge*, vol. 30, Sophia University, Tokyo.

Pich, Bunnin.

2000. *Reamker by Ta Soy (Lkhon Khol Vat Svay Andet)*, prefaced by Ang Choulean, Institut Bouddhique, Phnom Penh. (In Khmer language)

Pierre d'Angkor.

1985. *Lpoek Angkor Vat (Poem d'Angkor Vat)*, Préface de Khing Hoc Dy, Association Culturelle "Pierre d'Angkor," France.

Pou, Saveros.

1975. "Note sure la date du poèm d'Ankar Vat," *Journal Asiatique*, Vol. 263, Paris, pp. 119-124.

1977. *Études sur le Rāmākerti (XVIe-XVIIe)*, École Française d'Extrême Orient, Paris.

1986. "Rāmākerti – The Khmer (or Cambodian) Rāmāyaṇa," *Sanskrit and World Culture*, Berlin, pp. 203-211.

Internet:

<https://bophana.org/boutique/the-reamker-by-ta-krut/> (Retrieved: April 25th, 2020)

ស្នើកអង្គរវត្ត

១ ឈានម្តុំសេដ្ឋី ឧតបញ្ចោ សោត្តម ឆ្នុះកង្កែប វិញ្ញាណ
 ធាតុកាវ ពិលកាល ។ ឆ្នុះអង្គរវត្ត ព្រះពុទ្ធិក្រិក្រល វារិវិញ្ញា
 ពាមស្រែអូរកបង តាតសាងសត្រា ស្នើកអង្គរវត្ត ឆ្នុះពោរមុត
 ហោង ។ មានចិត្រសាត្វ អាចសាសត្រា ព្រះពានកន្លង កង្កែបវិញ្ញា
 ពិក្រពិទ្រងហោង មែនឆ្នុះហោង ព្រះយូតស្នើណា ។ អង្គរវត្ត
 ឆ្នុះស្រម សំណាងសំលាម ឆ្នុះស្រមស្រម កង្កែបឆ្នុះពិក កង្កែបចិត្រ
 មិញ្ញា ក្នុះមាធាន ឃ្នុះសាសត្រាស្នើ ។ តែងបង្កើតហោង ៖
 លើកស្រែកតាមឆ្នុះ ដំណើរស្នើហោង អ្នកស្រែស្រែស្រែ លើ
 កមកស្រម ។ ឆ្នុះពោរស្រមព្រះ មិត្រកាយព្រះសិវណាម ចំណង
 ចង្កើតស្នើ វារិកាលពេក្យក្នុះណា ។ អង្គរវត្តស្រមក្នុះស្នើ ៖
 កប្បកាលកើត ។ ពោរស្រម ស្នើស្រមស្រមស្រម ពិកស្រមស្រមស្រម
 ហោង ។ ឆ្នុះស្រមស្រមស្រម ព្រះស្រមស្រមស្រមស្រម ព្រះស្រម
 កង្កែប មែនឆ្នុះពោរស្រមស្រម ។ កាលព្រះពោរស្រមស្រម ស្រមស្រម

១០៨
 ស្រុកសោះសត្វសា ចាប់ព្រះប្រជីសន្តិញ បបួរចានក្រាសហ្វៀហោង ។
 ខ្ញុំមស្រមកំឡីឃ្លាត យោនយកដាត្តិច្រើម្បីដង ព្រះអង្គនោះដងហោង
 ស្រមចានខ្យងដងប្រព្រឹត្ត ។ ខ្ញុំមស្រមចានខ្យងដង ចប់អសអាត្រៃកេ
 ទដង ស្រមចិត្តិល្អានក្នុង ដាសំលេញដងក្រាតិហៃ ។ ខ្ញុំមស្រមមានសំម
 ដ្បីដ ស្រមសប្បដ្បីដក្រាតិ រដ្ឋបចិត្តិដកសោរ អសអ្នកដង
 ទុព្រព្រចាន ។ ខ្ញុំមស្រមមានព្រាដ្បី កាតសាដ្ឋព្រាដ្បីប្រណា ខ្ញុំមស្រម
 ចានខ្យង អសដងស្រមយាចកដង ។ សំណូមនេះដណា ខ្ញុំម
 ប្រព្រឹត្តិហ្វៀហោង ស្រមចានខ្យងដង ខ្យងអញខ្ញុំមស្រមប្រ
 ព្រឹត្តិ ។ ត្រៃកម្ពុសាសុច្ឆិក្ត វិវិកហារខ្យង ឱនអង្គអសាដ្ឋ ក្រ
 ញក្រាបក្រាមព្រះល្យលក្ខណ ។ នោះដងក្រវល្យខ្លើដ លុកលើក
 លើដស្មោះដោមដាត សិរសាដាតដ្បីដដាត ឡើងដ្បីដល់អុត
 ។ ស្មោះស្មោះដិត្តិដង បដ្ឋិដងព្រះសាម្ពុទ្ធ ស្តើដស្តើដដាមក្នុង
 ត្រៃកម្ពុការដងដាងឃ្លា ។ ព្រះអង្គដិត្តិ មាលមាសមារក្នុងខ្យង
 ក្យ កក្កិដ្ឋោមក្រោដព្រា ចិត្តោដដាងដាងសុកល ។ ដ្ឋលដ្ឋក
 សព្វសត្វដង កាតមក្នុងដោមដាតដល ចិត្តោនស្មានមដ្ឋល ព្រា
 ដិតស្មុដាតដាត ។ នោះអញខ្ញុំមសដ្ឋិត ឱសាឃ្លាតឱយចិត្ត :
 ចាប់ចងដាតាស្យា ស្រិតសំសើដ្ឋព្រះបរមី ។ ស្តើចអាចដ្ឋាញាមក
 នោះព្រះពាមាយាដី ចាតមុបដងដីដ្ឋ ត្រៃសសើដលុះដ្បីចេស្តា
 ។ យើងខ្ញុំមស្រណោះសល់ បិតតុយលព្រះចម្មា យលតេព្រះចារ
 ស្តិតលើអាស្ថាព្រះអង្គ ។ ដេព្រខ្ញុំមត្រៃកសាដ្ឋ ឱនសិរសាបដ្ឋិម
 ដ្ឋដ ព្រះប្រសើដ្ឋដ្ឋដ ព្រាសសត្វដងដក្រោយណា ។ ស្រាច់ដៃ
 ដងដ្ឋាដ្ឋដ ចចារចែដសំសើដ្ឋមហា ប្រសាតដាងព្រាមព្រា កដ្ឋ :

២៦៤
 ភាគីទី២ត្រូវ ។ ប្រាសាទនេះឧបណា ព្រះឥន្ទ្រនិព្វនេន្ទ្រប្រៃ គ្រើព្រះ
 ពីស្មុទ្ធកាលៃ ចុះមកក៏ញ្ចៀង ។ កាលោះអស់ចារត្រូវ មាន
 ខ្យល់ប្រៃស្មោរាវា ស្តេចទ្រង់ព្រះនាមា ហោរព្រះចានវ័យអស់ចារ
 ។ ស្តេចមានព្រះអំណាច លែងស្មោរាវាដេញកោវចង្កី ក្រព្រះអសក្ស
 ណារ សិនខ្សែមដេញព្រះបរមី ។ ស្តេចមានវាវា ទ្រង់នាមាខ្សែវា
 តោមកាយប្រសលោភិ ដាច្នុងច្បស់អសស្ត័មដ ។ អាណែកកោវ
 បរិពារ ស្រីស្រីក្នុងកតខ្ពង់ ស្រីស្រីនដនដ រៀបរាវៀងបំរើដ
 ក្យ ។ ព្រះមហាខ្យល់ក្រល ដាសស្រវាអង្គឯកខ្យល់ សិនមកប្រដិបុក
 ញ្ចៀងដ៏មកកតខ្ពង់ ។ ដឹងតាមវិទ្យាសាស្ត្រ គ្រើនកោវដាសដេញពា
 ណីហោង ដេញកោវស្មុយដ ដាច្រក្រព្រះវ័យអាក្ន ។ អាណែក
 កោវព្រាព្រះដ ក្រៃកែវកងកោវមាសព្រា ព្រឹមព្រៃវិស្សេចក្ន :
 ទៀងក្រៃន្ទ្រកាសាចាដ ។ អាណែកកោវដ័រៀ ក្រៃកងរាវយាដ
 ក្រីដក្នុងកោវកិដាដ ក្រីដនដលែមមាសមាស ។ អាណែកកោវទេស
 ដាងសុកលលែនយោង ខ្យល់ដេញយព្រា ក្រៃក្រដ្ឋល់គ្រើនគាស
 ត្រូវ ។ ស្តេចមានព្រះកាវបុត្រ ថ្មសពីសុទ្ធពិសេសត្រូវ ប្រសិដ្ឋព្រះ
 តាមស្រ ហោរព្រះតែតមាសហោង ។ បុព្វៈកងក្រមា បុស្សសំការ
 ត្រូវកងដ ព្រះសព្វសាហោង អសចារតែតកាលោះណា ។ ក៏
 ត្រើកតាល់ដ្ឋចដល់ ស្មុសុកលត្រូវត្រើដ្ឋា សំដេចព្រះឥន្ទ្រ បើក
 ទិព្វចក្រមើលមកហោង ។ យលព្រះកងក្រមា មានសំការត្រើកងដ
 ដៀងដាស់ដាច្នុងលើសលែងលើខ្យល់ ។ ដឹងតែមបុត្របុត
 ណា ចុះចាតស្មុនត្រើត្រើដ្ឋា យកប្រត្តសដ្ឋដា បុត្រព្រះចានវ័យអស់
 ចារ ។ សំដេចព្រះឥន្ទ្រកង ដឹងត្រើក្រៃណាដាងអស់អាក្ន ដៀងដ

១៧.

កលោះសព្វសារ តើហតិក្រព័សដ្ឋិល្វើ ។ ទេពស្ដេចចុះចាត់ស្មាន ស្មារតី
 មានពុំលុចល្វើ យកកាតក្រហមហើ រាំងឡើងលោក្រិក្រិដ្ឋុរ ។ ព្រះត
 ដ្ឋិស្ដេចសន្តត ដាក់ដប់បុត្រព្រះអង្គនោះ ប្រលោក្រិក្រិដ្ឋុរ ហាក់
 កើតពីដុនក ។ កាលោះទេពស្ដេចស្មាន រោះពុំខ្លួនសាច្យនោះ សឹង
 យីហត្រះសីរសារ បិទដុំមក្រិក្រិដ្ឋុរស្វើ ។ ទេពរាំងដុំដុល សឹងខ្លី
 កខ្វលដាទុក្ខត្រៃ ពុំអាងទុក្ខដីទ្រៃ ឡើងលោក្រិក្រិដ្ឋុរ ។ ប្រតិក
 ទេពស្ដេច ដាក់ពុលលើហសីរសារ ក្សេម្បាបស្មានស្ដេច ពុំតែលមាន
 ដុច្ឆោះស្វើ ។ ទេស្ដេចយាងយោនយក បុត្រមោះមកស្ដេចស្វើ យើង
 ពុំមងដដីទ្រៃ ដុំមក្រិក្រិដ្ឋុររោះពុំខ្លួន ។ រោះទេពព្រះត្រៃ ដឹកនាំ
 បន្ទុលពុំន ចំហេតុបុត្រប្រកាណ អញរាំងហោងទេពពុំមក ។
 បើដុច្ឆោះក្រិក្រិដ្ឋុរ ដាក់ទុក្ខដីបុត្រពន្ធក អញរាំងយកមក ហើ
 អញរាំងដុំនុច្ឆោះរោះ ។ កាលោះឱប្បត្រៃ កើតមាលារាជចោមចៅ ៖
 អាទ្រៃដ្ឋិទតាបរោះ ព្រាសានដាងព្រាមសុំស្រាច ។ តាមហោរតេជ្ជយ
 ន្តរត្ថ ចិញ្ចែងស្ដេចសំគ្មារគ្មាច ព្រៃដប្រះច្រះរុំលេង ព្រាលច្រកុស
 យលសព្វស្យ ។ រាំងរាំងសពាសដីលោក រក្សោះព្រោះមាសព្រៃដព្រៃ
 មារកដ្ឋិកែមតិស្យ ទេសពុលរក្សាទៀងរាល ។ ពិទ្ធរស្មកាងកែម
 ដិលលក្ខ័លេមកែមកបកាល ប្រដុំមព្រាត ។ ពាក់ មក្សដាដេចដេក
 រក្សរយ ។ តាដិមដិប្បស្រីល ស្រីល ក្រដ្ឋិដិលដុកក្ស ពិទ្ធរច្រិតសព្វ
 ស្យ កញ្ចកចែមមាសម្មិយ ។ ព្រាដប្រះច្រះព្រៃដព្រៃ រឹងស្មារ
 ស្យទ្រវតាភ្នំ ។ កកក្រិតករោះភ្នំ ល្អប្រលើដុតក្រដ្ឋិមចាន ។ ដ
 រៀងថ្លើដល្អរស្រីល រោះមន្តដុំដុំសព្រាសានស្មាន មពាងយោដ្ឋិប្រមា
 ណ ពិក្រិក្រិដ្ឋុរឡើងដាលក្រៃម ។ ក្រិក្រិដ្ឋុរក្រិក្រិដ្ឋុរ ព្រៃដក្រដ្ឋុច

២៧១

គ្រឿងគោម ក្រែងកណ្តាលក្បាម ហោរាកាលៈវិញ្ញាបករ ។ ឯក្នុងថ្ងៃ
 សាទសួរ សីងវិយ្យលកិណ្ឌន៍ ឆ្លើយប្រសំគ្រោះក្បាល គួរស្រុកលាវត្ត
 រៀងរាល ។ វិយ្យលកិណ្ឌន៍ហោរ កោះប្រុងដំណឹងហ្នា ក្បាលក្រើហ្នា
 ដំព្រា ដូចដំណើរកោះក្រិណ្ឌិយ ។ ត្រីសាត្រស្លៀកល្វេង សួរសប្ប
 ក្នុងកាតត្រិយ រតាមរបៀបស្រី ទេពអក្សរកាំងហ្នា ។ ប៉ារ
 វិសោកា អសអង្គរទ្រង់គោមក្ស ប្រឡោះអង្គែក្ស ភ្លៀលព្រាត្រា
 ប្រូលកកត្តដ ។ បារវាដួបចាម ទ្រង់ច្រើនត្រូវប្រកាបដង សិទ្ធិស្រម
 ៗ ទង្គដ ដំណើរអង្គល្អប្រព្រៃ ។ សំរាប់ព្រះក្រិ ចោមទេវាប្រដើ
 ដ្ឋក្រិ លេពសុត្តសំចាតក្រិ ព្រឹឡើត្រូវស្រុកវិល្ល ។ មើលមាន
 កាលប្រតិក្ស លោកសង្កឹកខ្ពស់ត្រិល្ល ខ្យលបកល្វងល្វងត្រិល្ល
 បែកស្លោមស្លឹកប្រសព្វក្ស ។ កនកោះទង្គិក្សាន សាហ្វាខ្យងក្នុង
 ទិញ សំរាប់អង្គក្រិ ដាំដើមគ្រុកអសទេពដង ។ រឿអសទេព
 កញ្ច តែងទិសារតាមក្នុងដ ត្រៀងច្រូចសួរសប្បកដ លេងសប្ប
 ដើរដួរដីស្រៃ ។ មានដំណើរមហិទាត ខ្ពស់ដោមខ្នាតបែកត្រិល្ល
 កំពស់ស្រែងល្វងល្វង ហាសិបយោដួបវិមទ្រល ។ ទ្រង់ផ្កាដំបូង
 កាត ក្រិណ្ឌិបខ្នាតវ្យយោដួយល់ ទេព្តាដងវិល សេព្យស្ស
 សុត្តក្រិណ្ឌិប ។ តំដៃលដិដលិត្រិល្ល ដាំសុត្តក្រិក្នុងអាក្ស
 មានអសដួរវិវិវា ដុះដាំដួររៀបរៀងក្ស ។ ខ្លីដំបូងកែកាតែម ក្រិណ
 វិលសដំបូងកាលកាយ វិចេកកាតែមល្ស ដួលក្សាន់កោះមហា
 ហដ្ឋ ។ ពុទ្ធលេវិកពាតកាត ផ្កាអញ្ញត្រិអបហ្នដ វិដួលកោះត្រ
 យដ បែកពាតកាតលើមចំទា ។ ចង់ដូរមានលទ្ធផល ដុះដាំហោរ
 ទ្រង់ប្រុង ប្រលិតប្រលិយច្បារ សំអង្គច្រាល់រៀងអង្គដ ។ ក្នុងវា

២៧២
 ពោរព្រាង គ្រងសិទ្ធិយស្រស់ៗ ផ្ទុះឡើងមាសនិងផ្កា កំពែង
 ពាន់ផ្កាដុះស្រី ។ មុនច្រើនប្រាសាទ ស្រស់ស្រាយស្រាវមាណស្រី
 រំលោភមាសក្រីក្រ លែបដាវឡើងលើគ្រឿងស្រែក ។ អសនាដទេព
 អក្សរ សិទ្ធិស្មោះសរអរអាណិត ហែលហារបែរផ្កាចែក ក្បា
 ក្រាលគ្រងប្រកាសអង្គ ។ ខ្លះគ្រងផ្កាដុះល រៀបដាវល្អបញ្ចប់ ៖
 គេតលើផ្ទះប្រហង្ស កាន់ចាត្រូវទេហ៍រហោះ ។ កាន់ម្យដុះ
 ស្បែក លើផ្ទះស្រីដើរដៃកង្កែប បែរផ្កាចេញចេញ ផ្កាម្លិះ
 តកោរម្លិះលាវ ។ គ្រងដាវបង្កើត ល្អរពិសីម្លើងមើលក្បា កាន់
 ម្យមត្តសើក គ្រងដាវបសោមបង្កិត ។ ខ្លះគ្រងដាវសារិការ កែវ
 កាំមផ្កាហៀរហ៊ានខិត លែបដាវសោមបង្កិត ដុះផ្កាដើរម្លើងមើ
 លក្បា ។ សិទ្ធិគ្រឿងលេងលើច ឡើងក្រក់ទ្រើចក្រព្រឹក្សា រៀប
 ហៀរពារតា សសើដុះអង្គកោសី ។ កាន់ខ្លះល្អដុះម យល់
 សំណាមស្រស់ប្រិមប្រិម អ្នកសំរាមអស់ដាវស្រី ទេពអក្សរចុះស្រះ
 ស្រី ។ ខ្លះហែលបែរផ្កាស្កន់ ល្អដុះក្នុងសរកុំប្លង់ ល្បាដាវ
 លំចង់ ផ្កាដុះលម្អលកោរស្បង់កាច់ ។ ខ្លះសោតល្អស្រដៀង ទេព
 ស្រឡៅហែលលំដាច់ ដល់ហៀរដៀកាន់កាច់ ផ្កាមត្តកោរ ៖
 ល្អស្រែក ។ បង់អ្នកបង់អក្សរ ហែលរំលោភគ្រឿងខែក រៀ
 ដឹកលេងត្បោលពុ រាល់ដើមផ្កាវល្លកសរដង ។ បែរចានស្រ
 ចតែត្រា លេងសាច្យក្នុងស្រះស្រង់ កាន់ខ្លះហែលដុះ បែរ
 កាច់ល្អកក្នុងដុលសា ។ លេះមនកាត្តី ។ ព្រះតែកល្អរដៀ ម្លើ
 ងមើលរូបគ្រង អសនាដកាញា សើចលេងក្លាតក្លាយ សាច្យ
 លកសំណាម មត្តក្បាស្រែហារ កោរកាន់ដាវស្រី ។ ស្តេចពិត

២៧៣

អាឡោះ អាវិជ្ជាប្រលោកៈ ព្រំចង់ឃ្លាតឃ្លាត កន្តកន្តដឹង រំពឹងសព្វសាយ
 វៃខំពិតវៃខំស្តាយ ព្រំចង់ឃ្លាតឃ្លាត រឿងរលនេត្រង់ តាំងក្រមង
 ក្រាបទូលតម្រូវ ឱ្យស្តេចតាប់តាម បុត្រស្តេចព្រំភ្នំ រូសរាជម្ចីង្គារ មិនឱ្យ
 រលង រឿងព្រះក្រិក្រ ចោមចោរនេក អំបូរព្រំខ្ពស់ អាស្វាបុត្រស្តេច
 ភ្នំមង្គលរាជ្យ កប្បបកបទ្រង់ លើសលែងតា ៗ រដ្ឋេស្តេចញ្ញឿ ថា
 ហ្វែងនេព្រហ្ម កុំពិតសង្ការ អញ្ជើងតាំងបុត្រ បរិសុទ្ធព្រំភ្នំ ចាចត
 ឃ្លាតឃ្លាត រូសរាជនោះហោង រ ស្តេចលោមបុត្រ ទាស្តេចស្នេហារ ស
 លេញស្នេហា អពុកឱ្យខ្លួន គ្រូស្តេចនោះហោង កល្យាណម្ចីង កតខ្មែរ
 ព្រាម រ ចោរកែតស្រីយោ វិសេសសេង្គ ដួកឆ្នើមលោកា លើកកា
 បង្កើម ប្រលំបបីកា រដ្ឋេស្តេចតាប់តាម បុត្រស្តេចស្នេហា រដ្ឋេមអ្សលោកា
 ច្បងលើហ្វែងតា ពោរតាស្នេហាត្រៃ ត្រីជ្រូកកុញ ឃ្លាតតុបព្រំថៃ ចិត្ត
 ព្រំមអាស្វា ព្រំចង់ឃ្លាតឃ្លាត រ សំខេចចក្ខុវិញ្ញាណ ចោមចោរនេក ឃ្លាតបុត្រ
 ពោមព្រា ទាស្តេចស្នេហា អាឡោះស្នេហាយ ស្រួលសុភមង្គល កត
 ឯកកា រ រដ្ឋេស្តេចញ្ញឿ ថាហ្វែងស្តេចលើ កំចប់ព្រា ខំខំពិត
 ព្រំស្នេហា រីមានស្នេហា អពុកតាម អាស្វាម្ចីង រ បុប្ផិតស្នេហា
 ស្នេហាស្នេហា អាស្វាស្នេហា បើកឱ្យសប្បិម ញញឹមប្រិយ រដ្ឋ
 ព្រះចោមត្រៃ វាតវាបីកា រ បើស្តេចអាស្វា មេត្រីអនុគូល អញ
 ព្រំមក្រាណា ស្នេហាស្នេហាស្នេហា រីមាននេកា ស្នេហាស្នេហា ចិ
 ត្រៃមបំណង រ ព្រះក្រិក្រញ្ញឿ ថាហ្វែងស្តេចលើ កុំពិតលើហោង
 បីកាខំខំយក ស្នេហាត្រៃព្រំស្នេហា ស្នេហាអញ្ជើង កុំស្នេហារម រ
 សំខេចនេកា ប្រសិទ្ធព្រា ថាស្នេហាសំម ស្តេចលោមបុត្រស្តេច ភ្នំមង្គ
 លដ្ឋេកម មិនឱ្យចារម អស់គិចតាង រ រដ្ឋេស្តេចកុញ្ញឿ ថាស្នេហា

១៧៤

ស្មើ ទ្រុឌអវលោកិត ហោង ស្រមន្តេច្រណី ឃ្មុតឌីយដាម្ពង ហោងអស
 នេត្រងង មកដើម្បីម្នា ។ រឿងនេះ ដាច់ដាច់អត្តោ ស្ថាប័យត្រឡប់ត្រឡា :
 បុណ្យចិត្តចង់តាម ច្រកាប័យហិម រស្មេចរៀបក្សេតា ហាងឡែងលាង ។
 ឱអសនេត្រ កាត់កែងសព្វសា រតើសាងង ដំនិត្រះចិត្តលោក្ខ ក្រ
 មាលហោងដ្បង ដ្ឋមពលស្រែចហោង នេបុត្រនេត្រ ។ កកកុនឱ
 យក ពេជ្ជយដ្ឋនោះមក សាងឱបុត្រ យងយលចំមន្តស ពានយោដ្ឋនោះ
 សា អសនាងនេត្រ ស្របស្រែងដីឡៃ ។ សំដេចសត្តោ ម្រសើដ្ឋសេដ្ឋ
 រតីងរឿង ដីដ្រះតិស្សនុកា ត្រាដ្ឋត្រឡងរឿ យល់ល្មមតិឡៃ មាតត
 ងដ្ឋដ្ឋម ។ ឈ្មោះហោងរោងចង្រ លោកកុត្តកំម នេត្តាដ្ឋបដ្ឋម នោះ
 ល្មមឱសាង ត្រាន់ដីងបដ្ឋម បរមីមូលដ្ឋម ឱមនុសលោក្ខ ។ កកត្រ
 មស្រែបស្រាច ឡើងនេត្រសំដេច សហស្សចត្ត អសបរិពារងង សែន
 កោដ្ឋសំខ្សែ នេបុត្រនេត្រ ចុះមកដាម្ពង ។ សាងដំនិត្រះកោ :
 ម្រសើដ្ឋរកោ អដ្ឋម្យមកងង មាអកកក្សា ដីស្មានសព្វងង កុំឱ
 ហោងម្នង ដលកងបុត្រ ។ កាលស្តេចតាមបុត្រ រឿស្មើរឿសុន្ធ មក
 ដលហៀណារ ឱត្រះរឿស្មេតម្ម ឯងអាងត្រិតត្រា អសនាងបរិពាល
 តិកុត្តស្មានងង ។ ដេត្រឡៃតែនពល រកករវល រឿករវល ដើងកង :
 ត្រមតិលុត្តស នករងងង ពានម្រេចហៀហោង សព្វបរនេស្ស
 ។ ខ្សែស្មើមក្សមា មនលាវល័តា ឡាវមាស្រកា យុនច្នាសរៃ :
 សើន ច្រៃណាសត្រៀបត្រា កាឡើងហង្ស ដំនិត្រះចិត្តចង្រ ។
 ពាត្រឡើងពង កុំពុនកងងង ច្រៃត្រៀត្រឡង ចិត្តកុហកក្រ
 ន កដីរក្សាត្រ ត្រឡយស្មានដ្ឋង ហៀហង្សត្រឡង ។ ដីពុនឡើ
 ងរឿ រឿដ្ឋត្រាសត្រៀ ដីដើតកក្រ ត្រឡយពាត្រ រឿត

គ្រូលំដ្ឋោ ក្លយខែកកឆ្នើល វង់ក្ត្រស្ងៃមងង ។ លុះលុះដំបូលស្រែច ៖
 ណាឈ្មោះដើម្បីស្តេច ចេញចរណៅខ្ពង់ ឧត្តរាសនីស្នាន ព្យាបាទន៍
 រង់ ព្រះពោលុបង្គង់ អក្ខេប្បការ ។ រៀនក្រុមចារចែង ប្រល័យលាង
 កន្តែង ព្រះវិស្ណុកម្ម ឱ្យទ្រាបដីស្នាន ដាក់អសត្រិក្សាន ឃ្លុះឃ្លា
 តបង្ហារ ព្រះច្រេចហ្មុកហ្មុង ។ ដើម្បីឱ្យយកផ្កា សិល្បៈសិល្បៈ ម្រសើ
 ដូកនុង រក្សាបរិសរិទ្ធិ ព្រះទ្រង់ជាង ប្រល័យចេញហោរា ៖
 ដើម្បីប្រពាបការ ។ ចាំទ្រាដំទ្រាសាន ល្អរល្អរល្អរល្អរល្អ រក្សាសិល្បៈ
 មានរោងដំបូង ជាងព្រះម្តាយ ហោរាច្រើនសិល្បៈ ច្រើនស្តុំមងងលា
 ។ រោងនងព្រះទ្រង់ រោងទ្រៀមយលស្តែង ជាងរោងត្រលាហា បង្គុំ
 យកស្នាន មានច្បាប់ ទល្លរាងទ្រាល មក្ខេបចេញច្រវែង ។ កែង
 កប់ទឹកម មក្ខេបក្តុបប្រៀប ក្រុមរៀនព្រះទ្រង់ ក្រុមយាងរូបសិល្បៈ ៖
 ច្រើនច្រើនសំរោង ប្រើក្រាប្រាប្រាយលស្តែង ហាក់រសរិទ្ធិ ។ ព្រាស
 នព្រឹមប្បន រុក្ខីដំបែង ភ្លេចភ្លេច ក្រាសត្រិក្ស វិវាវិល្លកលាត្ត ៖
 ហាក់ដូចស្នានច្រើន ច្រើនច្រើនរិទ្ធិ មក្ខេបអង្គមា ។ ចាល្លង់
 ច្រើនច្រើន ក្បាលរោងសំរាង ក្រុមយាងចាក្សាន ច្រើនយក្ខក្រុម
 ច្រើនច្រើន ក្រុមយាងចាក្សាន ល្អក្រុមយាងស្នានសំរាង ។ មានរូបបី
 រាង ល្អរល្អរល្អរល្អ ច្រើនច្រើន ច្រើនច្រើន រាសានតើរស្រុក វង្សក
 ដលក្ខ ព្រះចេញទឹកម ចាការជាងព្រាម ។ មើលនោះស្រែងច្រើន
 ច្រើន ដំបូងវិលកាម ល្អរល្អរល្អរល្អ សំរួនស្នានសំរាង មើលយល់
 ក៏ ម្រាមក្រុមយាង ។ ដំបូងច្រើន ហេតុមក្សេមក្សាន រសេរសោត
 សំរោង ព្យាប្បសំរោង សហស្សចក្ខុ ដំបូងមក្សេមក្សាន អំបូរព្រះ
 ព្រះ ។ ពោះរៀនដើម្បីចាន រក្សាបរិស្ថាន ស្តេចស្តេចក្រុម ឱស្តេច

២៧៦

ឯករាជ្ជ ខ្លបខ្លួនពុទ្ធពាង្ស កប្បបកបទ្រង់ ធួកឆ្នើមឲ្យត្រង់ ។ ក្នុង
 មើលគោរពប្រាង ពីស្បុរសភាសា ឯសត្វសំបក្កាតហោង ព្រះករុណា :
 ព្រះពោធិ៍សាត់ គ្រាន់តែបម្រើ ឯក្បាលព្រះវរា ។ ចាកខ្ញុំ
 ឬន រួមទ្រង់ដាច់ខ្លួន ចែកដាច់គ្នា ក្នុងក្នុងសិទ្ធិស្រាប់ ស្រស់ស្រ
 ចម្រុះក្នុង ព្រះគោរពមាលា មានបុណ្យស្របស្រែង ។ ឬព្រះស្បុរសភា
 រក្សាបសព្វសា តើហោងកុំប្រែង ឯរូបកណ្តា កាន់ផ្ទះស្រែង ខ្លះ
 កាន់កន្លែង ឈរក្បែរចន្លោះ ។ គ្រូរង្ស៊ីដឹងដាក់ គ្រូរង្ស៊ីយក
 រូបត្រីធម្មស្មោះ ឈរឈានចំមធ្លី ក្បែរទេវតាខ្លះ រំបង់ចោល
 ត្រីធម្មតា រំបង់ចោល ។ ក្នុងមើលកាន់ឃ្លា ត្រីស្រាតត្រី សិទ្ធិកែវ
 មុត្តា ពីទ្វារសិទ្ធិ រៀនរៀនសោក ក្រិកកក្ក ក្រិស្តលសព្វស្យ
 ។ កុំព្រលស្រួចស្រួង ក្នុងក្នុងសំយុង កញ្ជក់ច្រោះច្រា ក្រិខ្មែតត្រ
 ដួច ស្រែងស្រួចយល់ឆ្ងា ភ្លើងព្រៃងាយស្រួល កញ្ជក់សិទ្ធិ
 ។ ដុះផ្ទះមុត្តាដេច សំប្រិលសំប្រាច ដងក្នុងឃ្លា កែបកាលក្ន
 កំពេច សីងលេងបញ្ច ប្រើប្រាស់សីង ក្នុងកាន់កំពេច ។ សំសរស្ត
 ក្រិ គ្រាមគ្រាសសិទ្ធិ ក្នុងស្រែងស្រួង ក្នុងក្រៅក្បែរក្បែរ :
 សំរេចកេត្តង ក្រិខ្មែយសោកយោង លក្ខណ៍សល្លរក្រិ ។ ហាង
 ដួចក្រិល ដុំដុំមនេតា គោរពស្រីក្រិល្យ សំរាមព្រះកេត្ត លីក្រិល្យ
 ចោរ ក្រិខ្មែស្រីក្រិល្យ ល្អរកកក្ក ។ ម្រង់បដាស្រួល ក្រិខ្មែ
 សោកមាណ ចាស្រីមនីស្រួល រោងមកក្រិក ក្រិខ្មែស្រីក្រិល្យ សិទ្ធិ
 ក្រិខ្មែស្រីក្រិកក្រិស្រីក្រិ ។ ម្រង់បដាស្រួល បដុំមសោក ក្រិខ្មែស្រី
 ម្រីក្រិ ម្រីក្រិសាសា លោះល្បពេក្រិក្រិ ហាងស្រីក្រិល្យ ។
 ក្រិខ្មែក្រិខ្មែ ។ ក្រិខ្មែក្រិខ្មែ ម្រង់បដាស្រួល មហាក្រិខ្មែ

២៧៧

ហើយ តែងប្រសារ ស្តង់ស្តានុនេយកា ត្រកាលវិញ្ញា វិយ្យលក្ខណ៍
 ។ ត្រកាលនេត្រក វិចិវន្តវិចិវន្ត លរលមរៀនរល ខ្លះកាលដល
 ង ផ្តល់ដ៏ហាតវាយ ត្រកាលក្ស ខែបលោមាតញា ។ ទ្រង់ពាម
 ម្សេស បុព្វេន្តវិចិវន្ត វិចិវន្តក្ស តែងលោវតិកក្ស កក្សាត្រាថា :
 ខែកង្កុចក្រវល កង្កុចសនករ ។ ស្តេចអាជ្ញាវើន ខែកាលចំរើន
 ស្តង់វិចិវន ម្តងដងតា ។ យាត្រាចេញចរ ច្រលក្សនករ ខែក្សាន
 កោះណារ ។ សិទ្ធិប្រជ្ញាប្រកាប ស្តង់ស្តង់ស្តង់ ស្តង់ស្តង់ស្តង់ អសកោ
 ដុនដង ក្រព្រច្រងប្រដា អាជិស្តានប្រដា ស្រមដុនដុយដៀ ។ ហើយលោក
 ប្រកាប តាត្រកស្តង់ មហាវាលកោះខែ តាមហោវដ៏ខែ ខែកខែ
 បប្រិក្ស ម្តងដងស្តង់ តែងលោវប្រដា ។ ស្រមក្សាចំណង អនុ
 កាលចិត្រចង សំលេញស្រមា ដ៏ខែបង្កា តាមក្សាចិត្ត ដ្ឋចចិត្ត
 ប្រដា ព្រំឃ្លាត់ឆ្លើយហោង ។ ព្រះសិវនុការ ដាវដាអសសារ តើហ
 ព្រំឃ្លាត់ តែងបញ្ចប្រសារ ស្តង់ស្តង់ស្តង់ ផ្តល់ដ៏កោះដង ដ៏មរិកា
 វិលវង់ ។ បនតុកោល ។ ប្រកាបចាស់ដ៏ត្រិមដា គ្រិកក្រាត្រម្សេចចាត្រ
 សំអាងសំអាតតិកាល ។ មានខែខែខែកាច់រៀនរល ទ្រង់ទ្រ្រយសិទ្ធ
 សារ តើហក្សត្រិប្រិស្តិលោកិ ។ ត្រាវត្រកត្រាវត្រាវត្រា អសក្តិ ចំលាត
 ទង្កី ប្រកាបប្រកាតលើក្ស ។ ត្រកត្រាប្រិបន្តយល់ រៀបវិកប្រដា
 មាលវិយ្យលសំយុត ។ ក្រិយក្រិយប្រិបដ្ឋលចោមចង លេខទង្កីវិវង់
 ដាវដាវិយ្យលដ្ឋត្រ ។ ក្រិវកវង់វិវង់វង់ តោកោតកោត ប្រិកវ
 ប្រិកាតក្រិសត្រិ ។ ត្រេបក្សលេខល្យក្សលាស ទ្រង់ទ្រង់ប្រិកាស
 ក្សមរិកាតា ។ ក្រិក្សលេខល្យដ្ឋត្រ ខ្លាបក្សដ្ឋតា ប្រម្រម
 កោមកាដ្ឋត្រ ។ តាវិស្រសស្រិដ្ឋត្រ ហាត់ត្រិកវង់ដ្ឋត្រ តលេខ

១៧៤

តើក្រែបប្បដ្ឋ ។ ខ្លះក្បាលក្រែបប្បដ្ឋ ខ្លះក្បាលមហា វិហារបាដ្ឋប្រិ
 សើដ្ឋបរិវ ។ ខ្លះជាតាកសោតិយ ខ្លះជាត្រិញ ក៏ចាប់ពាក្យសិរិយ ។
 ត្រូវត្រួតចំលាក់អសន្តិ ក្រែបក្បាលវិ ហាក់មានវិញ្ញាណរូបរស ។
 ប្រសាទត្រាមរុកស្រេចស្រល ដួលផ្អែងខ្ពង់ខ្ពស់ ត្រដីងត្រកែកស្រោងស្រួច
 ។ ឱ្យស្រវត់ព្រលធ្ងន់ធ្ងន់ ដុះដោមបីត្រដួច ត្រដែកកណ្តាលវិហារ ។ ត្រួត
 ត្រួតត្របកប្បដ្ឋ ក្បួនក្បាច់រចនា រំយួលសំប្រាច់ស្អាតស្អាង ។ កាង
 ហ្សាបីត្រដេចត្រដីត្រាង ស៊ីមាដំបូង ត្រឡើងត្រដីស្រលស្រេច ។ ដង
 ក្តារព្រំការមុតដេច ត្រូវត្រួតក្បួនក្បាច់ រំលេងប្បដ្ឋបីប្រិវិញ ។
 មុតត្រឡើងសោតសំបង្កើងត្រឡើ ដំបូងដំបូងស្រែ ប្រកដ្ឋប្រកបស្សាសព្វ
 ដុះដុះដំបូងដំបូងបច្ច ដុះត្រឡើងដុះសព្វ តោមុតសំប្រាច់កកត្រង់
 ។ កាំមយ្យស៊ីមាដំបូង ត្រឹមត្រូវតោដង កាំមរំលេងប្បដ្ឋ
 ។ សីសរស្តុំមុតត្រឡើងកាល ផ្ទះផ្ទះយសិដសា រតិហស្តុតប្រតិកត្រឡើងរួច
 ។ ដុះដុះដំបូងដំបូងដំបូង ដើងត្រឡើងកាលរួច ចំលាក់ក៏ត្រួតល្អត្រឡើ ។
 ប្រកាបស្រាបបីប្រិវិញ ដំបូលតោដង លើកត្រសាទស្រាព្វស្រេច ។ ដុះ
 ត្រលែងតែងមុតដេច សោតសិដស្រលស្រេច ប្រសាទដុះរុកកណ្តាល ។
 ប្រសាទដំបូងដំបូងមាន ត្រព្វសព្វតោមុត មធ្យមត្រាបត្រិកលើក
 ។ ដុះដុះដំបូងត្រាងត្រា សាទស្រសោត ចំលាក់ចំលោកអសន្តិ ។ ត្រួត
 ត្រូវប្រកាស ហោត្រកត្រត្រ ក៏ឱ្យប្រិវិញស្តុក ។ រូបត្រដីបញ្ជាង
 សោត ឈរឈរត្រឡើងក្បួន លេងលើហាប្រសាទសោតហោង ។ ខ្ពង
 ម្នួលសំបូលកកហ្នង ទងក្បួនមុតយ្យដ ប្រកបតោវលក្ខណ៍ខ្ពង ។
 ត្រូវត្រូវវិញ្ញាណស្អាងស្អាង ខ្លះប្បដ្ឋខ្លះតាត កែមតាលកែសាសោ
 តសំប ។ ចង្កេះត្រឡើងម្នួលត្រង តោសោតសិដក្បួន ក៏ដូចត្រ

១៧៧
 ពុំប្រុងប្រយ័ត្ន ។ ព្រះសុខ្យាតិ វិញ្ញាណកម្ម កត្តាប្រកាសកម្មវិញ្ញាណកម្ម ។
 ចង់ដឹងចំណង់តែស្ងៀម ព្រះពោធិ៍សាត់ វិញ្ញាណកម្ម សក្តិសម្បត្តិបញ្ញាណកម្ម ។
 ខ្លះដោតខ្លះត្រង់ដុំប្រពៃណី ខ្លះដើរឲ្យយកដៃ សក្តិសម្បត្តិកាន់ត្រង់
 ព្រះសុខ្យាតិ ។ ខ្លះសោតសិទ្ធិសក្តិសម្បត្តិ ខ្លះសោតកាន់ដា វិញ្ញាណកម្ម
 កាន់លើដៃដង ។ ខ្លះកាន់ក្រសួរកាន់ដង ខ្លះកាន់កោដិក្រង វិញ្ញាណកម្ម
 ទេសនាដងដង ។ ខ្លះផ្ទៀងឈ្មួងឈ្មួងមើលក្រ ខ្លះចូលម្រក
 កាន់ស្មៅដងដង ។ ខ្លះសើចក្រក្រមម្រមម្រ ហាក់ដឹងស្រឡា
 សំណែះសំណាស់ប្រកាស ។ បើកនមើលសោតលុះដាក់ ត្រើហឺត
 ក្រាបក្រាប ប្រើប្រាស់មោលម្តង ។ ហាក់ដឹងស្រឡាមកដង ដំបូង
 ផ្ទៀងផ្ទាត់ ក្នុងមុត្តលក្រដៃចងចិត្ត ។ ម្ល៉េងមើលសោតហៀងហាត់ពិភ័យ
 ខ្លះដើរកាន់ដៃ ខ្លះកាន់សក្តិសម្បត្តិដងដង ។ បង្កើតសោតលើហាត់
 ដងដង ខ្លះកាន់ប្រុងប្រយ័ត្ន សោតក្រដៃដងដង ។ ស្លៀកស្លៀកខ្ពស់
 ចង្កៀងដង អក្សរស្រដាង កញ្ចប់ប្រកាសប្រកាស ។ សិទ្ធិពាក្យ
 ក៏ដឹងដឹងដឹង ឲ្យដឹងដឹង រលេងសោតល្អសទ្ធិ ។ សិទ្ធិស្មោះ
 ប្រកាសសោត ត្រូវត្រូវអង្គុយ កញ្ចប់ប្រកាសប្រកាស ។ ប្រកាស
 ត្រូវត្រូវចាញ់ ឈរឈរមើលសោត ស្រឡាស្រឡា ។ ហាក់ដើ
 យាងយាសយាត្រា វិញ្ញាណកម្ម វិញ្ញាណកម្ម ។ ដងដងក្រដៃ
 ក្រដៃប្រមម្រ ហាក់ដឹងស្រឡា សំណែះសំណាស់ស្រឡា ។ អង្គុយលើសោ
 តអង្គុយ ចុងចុងសីសា បង្កើតបង្កើតម្តង ។ ប្រើប្រាស់មិត្តម្នាក់
 ផ្ទៀងផ្ទាត់ វិញ្ញាណកម្ម វិញ្ញាណកម្ម វិញ្ញាណកម្ម ។ ខ្លះចាប់វិញ្ញាណកម្ម
 តែសាច់ តែស្រឡាចក្រស្រឡា ក៏ដងដងស្រឡាស្រឡា ។ ឈ្មួញស្រ
 ត្រាសប្រពៃណី ឈ្មួញស្រឡាស្រឡា ត្រឡប់ត្រឡប់ស្រឡាស្រឡា ។

២៨.

តែត្រូវឡើយរាជ្យវេស សត្វសំបោរកុំពាស កុំពុះក្រែងអង្គពេញ
 ពាល ។ ម្យ៉ែងមើលយុវជនយល់ដឹងត្រិកាល តើតក្កចង់យល់ ក៏ចង់
 តោវចិត្រស្នេហារ ។ ពុំឆ្កែតពុំច្នួនទេត្រា ត្រិកសោមនស្ស ពុំស្អប់
 ពុំស្អល់ចិត្រឆ្លើយ ។ ចង្វលម្យ៉ែងមើលដាក់ហ្វឺ ពុំចង់ចេញល្ងើ
 អាឡោះអាឡៃពេក្យលា ។ ពុំយល់ដឹងសីល លោក្យក៏ច្នួលរា
 សំរាចសំរួលដ្រៃព្យ ។ ហាត់ដូច្នួបម្ពុសវិស្ស មើលហ្វឺស្រៀយ
 ស្រមុនពុះពោះនិងតោវ ។ រូបនាំដម្បពាន់យះតោវ ល្អាៗល្អាញ
 ល្អាវ ដំដម្បពាន់តម្រានខ្លះ ។ លោក្យត្រាត់តោវដ្ឋោះ
 ដ្ឋោះកៀនដ្ឋោះកោះ ដ្ឋោះក្រែងដ្ឋោះក្រែងយង់ណា ។ ស្រណុកសាឡា
 មុះហ្វឺម្យ ហាត់ស្នួនស្នួក វិមានត្រៃក្រែងលើហាឡា ។ ម្លុះម្លុះដង
 ដ្ឋាន់កៀនព្យ ត្រាត់ដាវិទ្យាយ ព្រះរាម្មកេរកាលយាត្រា ។ ធារហ្វឺម្យ
 យុត្តត្រៃក្រែងលា ត្រៃក្រែងយុតលុះមហា កល្យាយុតកល្យាវិស្ស ។ កុំ
 ឡើម្ពុសដងស្រៀ ធុកកេរក្រែងត្រៃ អាណែតដ្ឋាយច្រៃនាត
 ។ ឆ្មោះត្រាត់ដាវប្រះចាន លើស្រាវន់នេនាដ្ឋ ដ្ឋុមាវិដ្ឋីចេស្តាវ ។
 ច្បាប់និងព្រះអាទិត្យមុះហ្វឺម្យ ស្តេចមានដៃយា ពង្រីកតោវវិទ្ធុក្រ
 ស្រែង ។ ហ្វឺត្រាត់ត្រាត់ដាវក្រៃ មហាយាត្រា ព្រះក្រៃព្រ
 យុត្តា ។ ត្រាត់ដាវិសានសោកា រុះក្រែងចេញ ធុម្ពុម្ពុលកេដ
 រម ។ ត្រាត់ដាវិព្រះបង្គុម មហាឡាត្រៃកុំម ព្រះចានធុស្រុក្រាដ
 ។ ច្បាប់ច្បាស់លើសអ្សឡាត្រា ដាវព្រះបិតាព្រះរាម្មនេព្រឡាត្រៃ ។
 នគរតោវមោវនេព្រស្នួន ច្រៃច្រៃមហេម្ពុពាដ្ឋ ពុំព្រុកកសិយ
 សីលា ។ ត្រាត់ដាវិច្ឆុដ្ឋុក ព្រះអាទិត្យស្រិយា កក្រិកក្រិហ
 ព្រៃត្រៃ ។ ត្រាត់ដាវិសោឡាស្នួរាឡា ក្រៃព្រហ្មលីមនាយ តោវ

២៤១

ទេព្យជីកៈក្រាមក្រៃ ។ ព្រាត្រប្រព្រះកម្មវិទ្យា ស្តេចស្តិតស្តេចខ្លា កែល្ប
 លើសលើហានេក ។ ព្រាលព្រាសដីកម្មមរណ ដីរាតតារា ក្បាដីមន្តិល
 ដំដេហ្សា ។ ឥន្ទត្រិហ្មយក្សយមសមគាយ មិម្មលមកត្យ បង្កមប្រលំម
 ស្មស្តី ។ ស្មមដៀលោកជន្មនិទ្ធិ ស្តេចមានមេត្រី ប្រសើរដ្ឋប្រដ្ឋិពារហោង
 ។ ស្តេចរាត្រីហលោក្យដង ទ្រង់សីលត្រូវត្រង់ មន្តលត្រៃកុស្តដំដេហ្សា ។
 ព្រាត្រប្រព្រះត្រៃ ទ្រើបទ្រង់និទ្ធិសា ក៏ក្រងលើហត្រិចរាជ ។ ហិចហោរ
 ផ្ទួញត្រង់អាស្រា កាលកាចរិត វិពាសស្មនសោះ ពាតបង ។ រៀងរាល់
 លុះពាលព្រះអង្គ ចាបប្រដីសន្តទ្រង់ រាព្រះរាមាទេព្យដៃ ។ ព្រាត្រមហាប្រសិ
 កាវិល្យ កោត្តិវិទ្ធិក្រៃ ក៏តំមព្រះរាមពោរព្រះលក្ខ ។ កោរព្រិសិទ្ធិ
 សីលឆ្មុប្រដីយក្ស វិទ្ធិសិទ្ធិសក្ខ ព្រាត្រក្រដីមុហិម្ម ។ ព្រាត្រប្រព្រះ
 រាមា កោរព្រះអណ្តា ក៏ស្តេចដើរទេសពន្លិចរ ។ ពីអង្គត្រាចត្រង់ព្រះ
 ទករ មិត្តិលំដបរ លំកោរទេពាងសេដ ។ ព្រាត្រប្រព្រះពានមិត្តិលំ :
 ឱ្យអសនេក លើកឆ្មុបសហស្សសង្ខត្រង់ ។ នេកពាតីដ្ឋប្បអង្គ
 សោតសិដត្រង់ ដុំដីដីវិទ្យាអសក្ខិយ ។ នេកពាព្រះដីដី ព្រះដី ពា
 ដី ព្រះសោតដីលើហាវដហង្ស ។ ព្រះដី កត្រេកតោនត្រង់ ព្រះសោត
 ដីអង្គ វិទ្យាកាលសហស្សល្បែងកា ។ ដីរមាសដីសិទ្ធិដី ព្រះដី
 យក្ស ពាក្យកត្រង់ដំដេហ្សា ។ សិដហោរចុះមកប្រព្រាយ ដីវិទ្យាល
 ព្រា សិដលើកព្រំពានល្បែងកា ។ ព្រាត្រប្រព្រះពានរាមា ស្តេចមានចេ
 ស្តារ ក៏លើកទានដូចបំណង ។ ពានពាងសេកាដូចបង មុហិម្មដងហោ
 សំដៃដីកោរវិទ្ធិប្រកង្ក ។ ព្រាត្រប្រព្រះពានទេព្យក្ខ តំមព្រះកង្កប្រ ពេ
 បុត្រិប្រសាត្រក្សល ។ ពេព្រះត្រង់ពត្តបរមិស្ម ចុះមកព្រំយូរ ប្រក្ខ
 តប្រលងចេស្តារ ។ សិក្រើងព្រះដុំដីដ្ឋិព្រា កោរកោរពាន្តម្ម ពាក្យ

១៨៣
 វារក្កតាគ្រឹស្រី ទោះបីញ្ញ្យនព្រះនុ៎ះ ក៏ត្រូវចំអេដដុកាយុៈ ។
 ទាត់ខ្យប ប្រយាបន្តាត់ចុះ ក្រុងរត្តហោះឆ្ពោះ ក៏ដល់នករលុញ្ញ ។
 ប្តាត់ដាវបព្រះរាមា ចាញ់ប្រើសកាលា អស្មរត់លុះម៉ែខ្សែ ។ ហៀត្តា
 ក៏ដាច់អង្គខ្សែ វិលវិលមកស្ងៃ ព្រំឃើញដីវិទដីកា ។ ត្រឡោចតែ
 ពីអង្គុះ សេនស្សោសោកា ក៏ស្តេចត្រេចរកមហែស៊ី ។ ផ្គុំផ្សំសោះ
 សោតអសន្តិ ប្តាត់ដាវទុក ប្រយុតប្រលងដីនាវា ខ្សែដុំខ្សែដុំដុំ
 រេក ផ្គុំលចាមរកា កត្តាលលើហាមហាប្រដុំស៊ី ។ ហៀត្តាត់ដាវប
 ទុក ក៏ដីនាវាស៊ី ៗ វិទដីលើសត្រែ ។ ពាល្សីផ្គុំលទុកខ្សែ ដីកោះ
 ព្រះត្រែ កុំលុដបរាត្តកោហិក ។ ផ្គុំផ្សំសោះសោតប្តាត់ដា ធូលីប
 ផ្គុំផ្សំសោះ ក្រុងក្រុងអស់មក្រមដ្រិយ ។ ផ្គុំផ្សំសោះសោតប្តាត់ដា
 ពាល្សីមុះហ៊ឺមា ត្រីតាស្តុយក្សាលទុក ។ គង់ដីដីប្រីដីប្រាតត្រី
 ចោលក្សាលទុក កុំលុះកោះត្រូវកោហិក ។ ផ្គុំផ្សំសោះស្រែតា :
 ដីដីស្រែបរាត្ត ប្រយុតប្រយាតវិលខ្សែ ។ សីដីមាត់កុំលុដដីខ្សែ
 រាស្ត្រខ្សែដាច់ខ្សែ ប្រដុំប្រដាបសោះសា ។ ហិចហោះក៏កាត់ខ្សែ
 ផ្គុំ កាត់កាត់កោះត្រា កត្តាលអកាសទុក ។ ស្រែបញ្ជាខ្សែកា
 លី រត្តទ្រលកិ រៃកាំមកកុដបុញ្ញ ។ ប្រផ្គុំផ្សំសោះសោតលោក
 ដាច់រាមា ស្តេចត្រេចតាមរកម្តេស៊ី ។ តើពព្រះពានយក្តអង្គខ្សែ
 ស្តេចមាតបរាមី ក៏ផ្គុំលខ្សែយក្តមរាត ។ ហៀត្តាត់ដាច់រាមាត្រា
 យាដយាសលីលា រំលុដខ្សែយក្តកោះកោះ ។ ប្រោះស្រែបយម
 កោះ ហៀតាមព្រះកោះ នករទោះទិលប្រី ។ ផ្គុំផ្សំសោះស្រែបដីប្តីយ
 ក៏ដីនាវាស៊ី ប្រយុតកត្តាលវិហិក ។ ហៀត្តាត់ដាច់រាមា ខ្សែដីសា
 ក្រុងកាលីលុះក៏ខ្សែដីវិក ។ ផ្គុំផ្សំសោះស្រែបលីលា ដីដីអសពលស្ស បិត

២៤៤

សិបអាទោទិដិ ។ ស្តេចដាក់ប្របង្ហាតត្បី ឆៀងដើរពីរ លែកត្រូវ
 តបរិតត្ត ។ ផ្គុំដំបូងស្តេចស្តេចស្តេច ត្រាសថ្លៃអង្កត់ ហានុមាណម្មៈ
 ហិមា ។ ឱ្យលោកអញ្ជើញក្រុងមហា ដំពូករាជ ពិភវៈដំបូងម្តង
 ។ ផ្គុំដំបូងលោះត្រាតអសកល ធ្វើជាមន្ត្រី ត្រាសាទ្រស្តើងពីចិត្ត ។
 ត្រាតដាហានុមាណស្តយស្តាត ខែនទិព្វដំពីចិត្ត ស្បែកស្បែកមហា
 ដំពូក ។ ហោះតាដ្ឋអង្កត់លោកដ្ឋ អង្កត់ទិបលោក តាស្តាហានុមា
 ណធម៌ស្ប ។ ផ្គុំដំបូងសោតត្រាតល្អត្រៃ ដាច្រះបន្តាវខ្សែ សំដេច
 ច្រះកម្មរាជ ។ ផ្គុំដំបូងលោះសោតធ្វើដា ស្តេចថ្ងៃកាលា ដាច្រះព្រៃ
 ហាតសាធ្ម ។ ត្រាតដាដំពូកនាដ្ឋ ថ្ងៃយ៉ាមត្រាបមាទ ព្រៃកម្មនេព្វ
 ថ្ងៃ ។ ផ្គុំដំបូងដាច្រះដេស្តខ្សែ ស្តេចប្តូកហាវខ្សែ ស្រណោះទេស្តិសេ
 តា ។ ស្តេចថ្លៃហានុមាណម្មៈហិមា ដាមច្រះសន្តរា លោកស្មោះច្រះរាជ
 ទេស្តិ ។ ត្រាតដាហានុមាណដ្ឋត្របី ហោះស្បែកដុលដិ កំលោះនករលុ
 ផ្កាវ ។ ត្រាតដាត្រាដិតម្មៈហិមា ថ្ងៃដសាតាតិ កំលោះហានុមាណដ្ឋ
 ។ ត្រាតដាត្រាដិតម្មៈហិមា កំលោះមុលហោ ព្វដើដដិដិកេតអន្តរា
 ។ តាត្រាតលំហាយធាត្យ លុះលាញាខ្នាតខ្នាយ វិភាសនាំដស្តនម្ម
 ល ។ ឬផ្គុំដំបូងត្រាតអសកល ធ្វើជាមន្ត្រី ត្រាសាទ្រស្តើងពីចិត្ត
 ម្ម្ម ។ ឬផ្គុំដំបូងសោតម្រកដ្ឋ ត្រាតដាអង្កត់ កំលោះលោះសាច្រះ
 ព្រៃ ។ អង្កត់ដ្ឋបដលបន្តាយ យកនដ្ឋកំលោះ កំលោះបន្តាយ
 ម្រកដ្ឋ ។ ផ្គុំដំបូងត្រាតដាអង្កត់ តើព្រោះម្រយុដ ជិដកកកិស្បម្មៈ
 ហិមា ។ អង្កត់សង្កត់សីរសា ផ្គុំបង្កលកស្បត្រា កំលោះខាត្របី
 សំមាតដ ។ ហៀត្រាតផ្គុំដំបូងសោតហោដ អង្កត់ត្រៃសយុដ កំលោះ
 សាលាម្រកដ្ឋ ។ ត្រាតដាអាមាត្យម្ម្មរា មកអញ្ជើញអង្កត់ កំលោះ

២៧៩

ទិវិញ្ញាបន្តោយង្គុត ។ ផ្គុំផ្សំគ្នាក៏ហៅជាវិបិទិ ជាគ្រួសារនៃក្រុម វិហារក្រុង
 រាជ្យប្រកដ្ឋ ។ ហៀត្នក៏ដាច្រះអង្គក រិលរៀបចំក្នុង អំពីឲ្យសិរាត្ត
 តា ។ ផ្នែកផ្លូវហោះលើវិហារ គ្រងរាជ្យមុខហិមា ក៏គ្រោងត្រដៃកម្រដៃ
 យត្ថ ។ ហៀត្នក៏ដាលណាយត្ថ លិង្គអង្រែក ទាំងប្រទេសហោរាហា
 នន្ទា ។ ហោះតាមប្រយុទ្ធលោភា អង្គកមុខហិមា ក៏ចាប់ផ្ដើមរំលោភ
 វាយវាង ។ គ្នាក៏ដាច្រករាជ្យធូលក្នុង គ្រូបើកតាតាតា រៀបចំប្រ
 ឌ្យបម្រើយ៉ា ។ ផ្គុំផ្សំវាស្រុកបរាជ្ញ ទាំងអស់ពលស្យ ដោះតាច
 រំលោភតាតា ។ គ្នាក៏ដាច្រករាជ្យតាតា លើសគ្រូ ទាស់ទែងរិលរៀ ចាប់
 ទាស្រុកបរាជ្ញ ។ ទាំងដោយឲ្យគ្រងរាជ្យតា ទាស្រុកមុខហិមា កាលា
 ផ្គុំប្រទេសន្ទា ។ ដោះគ្រូក៏ម្នាក់ក្នុង បន្ទាប់ដោយ កត្តាល
 ប្រកលប្រដ្ឋ ។ គ្នាក៏ដាច្រករាជ្យតា គ្រូទ្រង់រឹ ទ្រុមអស់មន្ត្រិយយោធា
 ។ គ្នាក៏ប្រទេសកាលា ក៏ដាច្រករាជ្យតា លើដេដោយ ឲ្យស្រុក
 ។ គ្នាក៏ដាច្រករាជ្យតា ក្រ្រក្រាជ្យតា បន្ទាប់ដោយ ក៏ដោយ
 ដោយ ។ ផ្គុំផ្សំស្រុកសោតហោរា លោក្យគ្នាក៏ដាច្រករាជ្យ ក៏ដោយ
 គ្រូលក្ខណ៍ ។ គ្នាក៏ដាច្រករាជ្យតា ទ្រង់ត្រូវណា ទ្រង់ត្រូវណា ក៏ដោយ
 ក៏ដោយ ។ ផ្គុំផ្សំគ្នាក៏ដាច្រករាជ្យ គ្រូសម្រេយត្រូវ ដោយក្រុមសេដ
 ព្រាច ។ គ្រូលក្ខណ៍ ទាំងគ្នាក៏ដាច្រករាជ្យ ក៏ដោយ ។ គ្រូសេដ
 ណា ។ ផ្គុំផ្សំសោតគ្នាក៏ដាច្រករាជ្យ ក៏ដោយ ។ គ្រូសេដ
 ក្រុមសេដ ។ ឯពលយត្ថសេដ ព្រះពលក្រុម ទ្រុមផ្នែកប្រ
 យុត្តទែងទ្រង់ ។ ដកដើមឆ្មៃ កាលដើម ទ្រុមស្រុកស្រុក ប្រទេស
 ប្រវែកភ្នំស្រួល ។ ព្រះក រុករាដោយ ក្រុមស្រុកស្រុក ក្រុមស្រុកស្រុក
 រុករា ក្រុមស្រុកស្រុក ។ គ្នាក៏ដាច្រករាជ្យតា ដោះគ្រូក៏ដាច្រករាជ្យ

២៧

អំបពរក្សា ។ ផ្គុំផ្សំគ្រប់រាល់ធម៌ បើកត្រីខែយា ចំនុះផ្សំ
 ខ្លឹមការ ។ ពួកវាព្រះកម្មវិធីសរ អវិជ្ជាចម្រុះ រំលងរំលង
 ខ្សែ ។ ផ្គុំផ្សំគ្រប់រាល់គ្រោងគ្រឿ ថ្ងៃអាមាត្យខ្សែ អញ្ជើញតំបក្សា
 មកលាវ ។ ផ្គុំផ្សំតំបក្សា លើកត្រីលីលា ព្រះរៀមស្តេចយល
 អស្មារ ។ ផ្គុំផ្សំពួកវាតំបក្សា ពាត់ចំបសាម្មា ប្រយុត្តនិធិព្រះលក្ខណ៍
 ។ ព្រះលក្ខណ៍ខ្លឹមសរ ផ្គុំលក្ខណ៍ ក៏លុះអំណាចព្រះអង្គ ។ ផ្គុំ
 ផ្សំពន្លឺតទោមយុដ ខ្លឹមសរពាក្យបដ ស្រពាត់ក៏ដាច់ ។ ពាក្យ
 ក៏ព្រះលក្ខណ៍ លោកអស់ស្វា គ្រឿនខ្សែ ។ ផ្គុំផ្សំ
 ព្រះកម្មវិធី កាច់កោរពន្លឺខ្សែ ខ្លឹមសរខ្សែស្រក ។ ពួកវា
 គ្រប់រាល់ធម៌ បើកត្រីខែយា បើកបោះមកលា ក៏តាមពោះរត់ខ្លាចខ្លា
 ។ ផ្គុំផ្សំព្រះលក្ខណ៍ ទ្រឹស្តីវិជ្ជាស្វា ក៏ខ្លឹមសរពន្លឺខ្សែ ។ ផ្គុំ
 ពន្លឺខ្សែ ក៏ព្រះលក្ខណ៍ វិសាលដំបូលយុត្តយុដ ។ ផ្គុំ
 ផ្សំសោតពួកវាគ្រប់ រាល់គ្រោងបដ ព្រះកម្មវិធីខ្សែ ។
 អស្មារ ។ យុត្តយុដស្រពាត់ ក៏តាមពោះរត់ខ្លាចខ្លា ក៏ហូតមហាគ្រីយ
 ។ យុត្តយុដស្រពាត់ លោកដី បុណ្យបដ ក៏យាខ្សែ ។ ផ្គុំ
 ផ្សំពួកវាមហាសរ លើកត្រីខែយា ប្រយុត្តនិធិព្រះអង្គ ។
 អង្គក៏តាមពោះរត់ខ្លាចខ្លា គ្រប់រាល់ធម៌ ក៏លាញ់វិសាលអង្គ ។
 ពួកវាគ្រប់រាល់ធម៌ លោកព្រះលក្ខណ៍ ក៏ព្រះប្រយុត្តនិធិ
 ។ ព្រះលក្ខណ៍ ក៏ព្រះប្រយុត្តនិធិ ផ្គុំលក្ខណ៍មហា យុត្តយុដ លោក
 លោក ។ ផ្គុំផ្សំពួកវាគ្រីស៊ី លើកត្រីខែយា លើកត្រីខែយា លើកត្រី
 លើកត្រីខែយា ។ ពួកវាព្រះកម្មវិធី លោកព្រះប្រយុត្តនិធិ
 បុណ្យបដ យុត្តយុដ ។ ពួកវាគ្រីស៊ី បដិមក្សា ប្រម

យាតត្រាវាមស្តេចលាម ។ ផ្គុំធម្មត្ថកតិវិសុយ ហនុមាទម្រិត្តិវត្ថុ :
 ប្រយុត្តនោវត្តិសីលាវា ។ ត្រៀសវិស្វទសវសាត្តិវា ហនុមាទម្រិត្តិវ
 មា ធុស្សបកស្ត្រ្ត្ត្ត្ត្ត ។ ពានកោវនាទ្ធនាវា បីត្រលាប វិល
 វៀរៀននាវ ធុស្សបកស្ត្រ្ត្ត្ត្ត ។ ផ្គុំធម្មត្ថកតិវិសុយ លើ
 កពលកត្រិត កត្តាកោវនាទ្ធនាវា ។ ត្ថកតិវិសុយលាវ ក
 កាន់ខាងធុ ទទួលប្រយុត្តនោវត្តិវ ។ តិវិតស្ត្រ្ត្ត្ត្ត្ត វៀរៀន កោះ
 អង្គកោវអង្គ កត្តិលកោវវិលមាវា ។ ផ្គុំធម្មត្ថកតិវិសុយ ត្រា
 លបម្រិត្តិវ ត្រិតាកកាន់ដំបង ។ ធុស្សបកស្ត្រ្ត្ត្ត្ត វៀរៀន
 កាន់ខាងបីសំពង កត្តាក្រិត្ត្ត្ត្ត្ត្ត្ត ។ ពានកពលប្រិត្តិវ វៀរៀន
 ត្រា ធុស្សបម្រិត្តិវ ត្រិតាកក្រិត្ត្ត្ត្ត្ត្ត្ត ។ ផ្គុំធម្មត្ថកតិវិសុយ
 មា មិវិវិវិវិវិវ កត្តាកាន់ដំបងវៀរៀន ។ ត្ថកតិវិសុយ វៀរៀន :
 កាន់ខាងចេញចា ទទួលប្រយុត្តនោវត្តិវ ។ ត្រិតាកក្រិត្ត្ត្ត្ត្ត្ត្ត
 ក្រិត្ត្ត្ត្ត្ត្ត្ត្ត វិវាសនាវិវិវិវ ។ ផ្គុំធម្មត្ថកតិវិសុយ
 ខាស លើកពលត្រិត្ត្ត្ត្ត្ត្ត កត្តាកាន់ដំបងវៀរៀន ។ ត្ថកតិវិសុយ
 មា ទទួល កត្តាកាន់ដំបងវៀរៀន ប្រយុត្តនោវត្តិវ ។ ទទួលវៀរ
 វិលវៀរៀន ធុស្សបកស្ត្រ្ត្ត្ត្ត កត្តាក្រិត្ត្ត្ត្ត្ត្ត្ត ។ ផ្គុំធម្មត្ថកតិវិសុយ
 ត្រិតាក លវៀរៀន កត្តាកាន់ដំបងវៀរៀន ។ ត្ថកតិវិសុយ
 ព្រាវៀន កាន់ដំបងវៀរៀន ទទួលប្រយុត្តនោវត្តិវ ។ ទទួលវៀរ
 ម្រិត្តិវ ក្រិត្ត្ត្ត្ត្ត្ត្ត្ត ពានវិវាសនាវ វៀរៀន ។ ផ្គុំធម្មត្ថកតិវិសុយ
 វៀរ ធុស្សបកស្ត្រ្ត្ត្ត្ត កត្តាកាន់ដំបងវៀរៀន ។ ត្ថកតិវិសុយ
 លើ កាន់ខាងវៀរៀន ទទួលប្រយុត្តនោវត្តិវ ។ សត្តពានវិវិវិវ ម្រិត្តិវ
 មា ម្រិត្តិវ វិវាសនាវ វៀរៀន ។ ទទួលប្រយុត្តនោវត្តិវ

២៨
 កត្រៃ កតតំតក្ខត្រៃ ទីនាមស្វនសោរដុអាសា ។ រំពឹងទង្គិដេតល
 ហៈ ក៏ត្រៃវចក្រវល ត្រៃមថានស្វយែត្យណា ។ ភ្នំឃ្មុំវាវ្រះកម្មា
 រស្តចមាជចេស្តា វិទ្ធិបម្រើសោកសំម ។ ស្តេចកុដលើហស្តក្រិបផ្តុដិម
 ហ្វួស្តុយក្នុម ពន្លឹកភោវិទ្ធិប្រិកង្ក ។ គួរគំរាព្រួកុដរាជរថ ៖
 និមសីដម្រៃប្រិក ប្រិយុក្ខដិដ្រះលាដ្ឋី ។ ហោះស្បុដកត្តាវនុក្ស វៃណា
 រេណី អាណេកអស្មរដុអាហាន ។ សេណាសោតសីដតៃមាជ ដុដ្ឋិ
 សព្វត្រាជ ជ្វាអង្គអាស្មរដុសេណី ។ ខ្លះដ្ឋិសីវសាក្ខសិ ដ្ឋិកោរ
 ដ្ឋិ ដ្ឋិកោរមាស្នីដ្ឋិ ។ ដ្ឋិកោរម្រៀដមិសកា លៀដកាតកា ថា
 ម្រៀដស្រ្រសិ ។ ដ្ឋិកុដដ្ឋិលាតាដ្ឋិ ដ្ឋិហាដ្ឋិក្រិយ ដ្ឋិខ្លះមាស
 រៀដត្រាជ ។ ដ្ឋិសីវដ្ឋិវាតកោវាដ្ឋិ ដ្ឋិដុកាការ កែលីដកោវាដ្ឋិ
 មន្ត ។ ដ្ឋិដ្ឋិដុកាសុដុកដ្ឋិសរ ។ ដ្ឋិដ្ឋិដ្ឋិ ដ្ឋិម្រៀដកាតកែចរណី
 ។ ខ្លះដ្ឋិស្នូតកាត្រី ម្រៀដរាដ្ឋិសិ វិមន្តដ្ឋិវាដ្ឋិសិ ។ ខ្លះដ្ឋិ
 កម្រាសលា ខ្លះដ្ឋិដ្ឋិ ប្រិវាដដ្ឋិដ្ឋិក្រិដ្ឋិ ។ ខ្លះដ្ឋិអាត្តយលរ
 ដ្ឋិ អង្គអាត្តយស្បាន ក៏សីដកោវាស្បានដ្ឋិ ។ ខ្លះដ្ឋិខ្លះដ្ឋិមន្ត
 រត្ត មក្ខន្តាយដ្ឋិ អាណេកអស្មរកាលា ។ ស្រីក្រសិក្រស្រី
 ក្រសាតា ចង្កូមដ្ឋិក្រដ្ឋិ ប្រិវេសប្រិវេសដ្ឋិដ្ឋិ ។ ត្រៀវប្រិក
 បរមដ្ឋិក្រដ្ឋិ ក្រសិក្រអុតអាដ រំព្រៃដសំប្រើមដ្ឋិសិ ។ ពលស្វ
 មុហិមាតត្រីក ចច្ចលចាបចិត យក្ខកក្រិកកាដ្ឋិ យក្ខ
 យស្សទៃដវាសចាបកាដ រាវ្រៃក្រិលាដ ចំម្បាដតន្តិមអាដស
 ។ ពានរហាស្សទៃត្រៀវក្រសិ សិដកុដដ្ឋិកោត តំដុកតំដ្ឋិកដលម្ប
 ។ យក្ខសោតខារទៃដចំមដ្ឋិយ យក្ខក្រសិ ត្រៀវប្រិកប្រិវាដ ៖
 រោះសារ ។ ពានរិលវៃមុហិមា ដើដវាដយក្ខកកោរស្ថាន

វាលដ្ឋី ។ ដៀតិពាបចិកលិវលី យត្តម្បលេកលី ក្រវសក្រវីចោកខ្នុត
 ។ ចោលចុះយត្តម្បលេកមាត ដើរតាមយត្តម្ប ក៏ដួលនាំដីស្រាប់
 ដីដី ។ យត្តម្បៈក៏តាមលំពែង ហូរចាប់សំព្រែង ក្រវីក្រវីសយត្តម្ប ។
 ស្វាខ្លះចាប់ដើមយត្តម្ប ខ្លះចាប់កាម្មុយ ច្រមិញច្រមុចដាវដ្ឋីយ ។
 ស្វាខ្លះចាប់ចិកលិវលី បដិហាតហ្វៀដ្ឋីយ ក្រវីក៏កោរទាំងក្បាល ។ ស្វា
 ខ្លះកាតាតទាំងផ្តាស់ ស្វាខ្លះមាត់ច្រវា ក៏ទាំងស្រែច្រែងចំដៀ ។ ទាំងមុត
 មាត់កាតដើរពី ខ្លះទាំងក៏កោរ ដើមកោរសត្រុកសំស្រែ ។ ស្វាខ្លះទាំង
 ដើរទាំងស្រែ ស្វាខ្លះទាំងស្រែ ក្រញីក្រញីក្រញីដើមកម្មុយ ។ ស្វាខ្លះស្ទុះស្ទុះ
 ចាប់ដួល ទាំងដើមដីច្រវា យត្តម្បស្រីតាមស្រុកស្រាប់ ។ យត្តម្បៈក្រញី
 ចូលចាប់ ស្វាប្រើក្រញីចាប់ ចំចាប់ចោតយត្តម្បស្រាប់ ។ ស្វាខ្លះស្ទុះស្ទុះ
 ដើរលំតាប់ ខ្លះ ច្រានប្រទុក្ខប្រទាះប្រទាះដីប្រទាត ។ ខ្លះចាប់តាមត្រៃ
 កករយត្ត ខ្លះចក់ក្រវីក្រវី ដៀយត្តម្បបំបាតសោះសា ។ យត្តម្បៈចា
 ក៏ខ្លះចាត់ស្រា ស្រុកស្រាប់លើក្រ ក្រញីចំចាប់លើចោង ។ ស្វាខ្លះតា
 ម្បាច់បដិសំពែង ខ្លះតាមកោរដីបដ ក្រវីដីក្រវីសដីក្រវី ។ ស្វាខ្លះចូ
 លចាប់សីដ្ឋី ខ្លះចាប់កោម្យ ចាប់កោរមាត់លើដីកោរ ។ ខ្លះចាប់
 ម្យ៉ាងៗក្នុងសី ខ្លះចាប់ដី ដីក្រវីដីប្រទាះមុហិមា ។ ស្វាខ្លះដើរចាប់
 ចា ស្វាខ្លះចាប់ខ្លា ក៏កាតក៏កោរយូរយាះ ។ ខ្លះបោកកាតាចុងប
 ខ្លះ ក្រវីដីក្រវី ស្រុកស្រាប់ក្រវីក្រវី ។ បែបបុកច្រវាតក៏ត
 ដ្ឋី ដាច់ដ្ឋីបដ្ឋីលើ ក្រវីក្រវីដីក្រវីប្រទាះ ។ ខ្លះតាច់កាតាដីអម្ប
 យាខ ខ្លះស្ទុះលើដីកាត លើហាតាចុងដីលំលាម ។ ខ្លះយកដើរដាច់ត
 ដីកាំង ខ្លះលោតលោតទាំង ក៏ដីកាំងក៏តាមដីបុន ។ ខ្លះស្ទុះកើត
 យត្តម្បប្រក្រដី តាមក្រវីកាត ប្រយុតប្រចាប់ដីកា ។ អស្វាចាត់ចំប

២៧.

ក្រិណ វិនិច្ឆ័យសហានគ្មាន ប្រយុតប្រយាតនោវគ្គុយាង ។ ខ្លះច្រើនត្រូវ
 ខែងរូសវាង ប្រក្កតប្រណាំង ប្រការប្រទ្ធសិលវៃយ ។ ពលស្វាម្មៈហិមា
 ដីវៃក្ស លិង្គិត្រីវៃ ហ្មឃ្មៈវិនិច្ឆ័យ ។ ចាបដីវៃក្សសិលោវសិដៈ
 កាងកងសង្កែដ កវីនិកក្សលទាននា ។ ចាបចោលនោវលើហាយក្ស
 ចាត់កំចាត់ស្មា ចាត់ខ្នងចាត់ខែងចាត់ដៀ ។ កម្មក្សខ្លាតនោវដីវៃ ៖
 ស្កត់ស្កាបពេក្សត្រៀ វង្វេកវង្វេលវង្វេល ។ ខ្លះដួលក្សៈក្សៈក្សៈក្សៈ
 ល វង្វេវង្វេល ប្រពាទ្ធប្រពាតលើហាក្ស ។ យក្សខ្លះច្រើនចាសម្មៈហិ
 មា ស្ម័យៈបីក្រិណ ប្រច្នបប្រចាបចុងដៀ ។ ស្វសោតក្រែវក្រែវក្រែវក្រែវ
 ដៀ ខ្លះច្រើនវិលវៀ លោតចាបពានលើយលខ្លែង ។ ខ្លះកាន់កាត់
 ខែងដីដីខែង ដៀសោតប្រឹងលើដ ប្រចាបប្រកាបនិព្វាន ។ ប្រចាបៈ
 ចង្កើមអាវុល កក់កាបវៀស្មាត ក្រលេកក្រឡាបក្រី ។ ស្វខ្លះចូល
 ចាបដី សង្កត់ហៀង្គីយ បង្កើលសំរុញសំរុត ។ ស្វខ្លះពាកៈលម
 មុត្ត កុងតាញឯកក្សក បងហត់ដីវៃដួលក្រែម ។ ពារយក្សប្រដិយុត
 ក្រលោម ចំប្បវាងចំលោម អនិកតនិកម្មៈហិមា ។ អសសៃលាកពល
 កានក ស្ម័យៈចាបសរ អាវុលអស្សសៃលាក ។ ចាបចានកិណកាច
 សោរសារ ក្រឡ់អសនាំស្ម ចំចាំងកាត់ប្រៀបក្រាស់ក្រៀ ។ ស្វខ្លះក
 កាន់កុងដៀ ខ្លះខ្លាំងវិលវៀ ដួកដួកដួកដួក ។ ក្រលោម
 ចាបសរកាចក្សច ពុំខ្សឹលខ្សួច ប្រដួចខាំមកាចនិងមាត ។ យក្ស
 និងស្វសិដស្មាត ប្រយុតប្រយាត ប្រពាត្តប្រកាបច្រើនក្រៀ ។ ហាត្ត
 ដួងរូបសរសៃស្ស ក្ស្យៈក្ស្យៈចុងប្រិស្ស ចំលាត់ចំលោវ រេច្នណារ ។ ៖
 ។ នេះបទកាត្តិ ។ ផ្កាដម្បសោតវៀ ក្សក់កាត្រីក្សវៀ បរពត្តកោ
 ហិក ដីតនោវស្មាន ហេមប្បពានក្សណារ ដីស្មានក្រែមហា កស្សៀ

ឯងខ្សែ ។ ប្រសិនបើលោក ធ្វើសង្ខេបតាម ព្រះគ្រីស្ទនោះ មានវិទ្ធិតែ
 ដោះស្រាយត្រឹមត្រូវ ស្តីពីស្ថានភាពខ្សែ ស្រុកសិលស្សាឡាយ ។ វិទ្ធិវិទ្ធិចេ
 ស្តារ លើសលែងអសមហា ប្រស្នីសំបក្ស ប្រស្នីត្រីកោណិក ដុំរាប
 សព្វស្ស លោកសិខន្ធឡាយ ច្បាប់មកវិញ ។ ផ្ទៃផ្ទៃប្រក្រតី គ្រាន់
 ដោះស្រាយ សុំអោយខ្ពស់ណា គ្រាន់ដោះស្រាយ ស្ថានភាពត្រឹមត្រូវ គ្រាន់ដោះ
 ចូល មុនគ្រប់គ្រង ។ ហើយលោកគ្រាន់ដោះ ស្រុកវិចិត្រមហា រាជ
 កាម្រៃស្ស ក្នុងយុគថ្ម ក្នុងករណីខ្សែ ក្រសួងស្រុក សុខស្រុកសោកាណ
 ។ ក្នុងដំបូង វិទ្ធិវិទ្ធិចេ ក្នុងអស្សុកាណ រំភ្លើលស្តាន ក្នុងសត្វ
 បរិក្ខេប ប្រមុខសិខន្ធប្រ ព្រះស្រីវិទ្ធិវិទ្ធិ ។ ហើយគ្រាន់ដោះក្នុង គ្រឹក្ស
 តបត្រូវ រំដោះស្រាយមហា សុំអោយបរិក្ខេប ប្រក្រតីក្នុងណា ហើយលោ
 កគ្រាន់ដោះ ស្ថានភាពសោកាណ ។ ហើយលោកគ្រាន់ដោះ ស្ថានភាពខ្ពស់
 ហា ទុកទុកស្រុក បរិក្ខេប ។ ព្រមទាំងស្រុក ទុកទុកស្រុក សាម
 សិបស្ថានណា ។ ទុកលើបោះ ត្រូវតាមហោរិយ្យៈ ហោរិយ្យៈសព្វ
 មហា ទុកត្រឹមត្រូវ លោកឈ្មោះតាម ហោរិយ្យៈសព្វត្រឹមហា
 ទុកស្រុកខ្សែ ។ អត្ថប្រយោជន៍ណា ហោរិយ្យៈសព្វត្រឹមហា ទុកត្រឹមត្រូវ
 អត្ថប្រយោជន៍ ហោរិយ្យៈសព្វខ្សែ ឬត្រូវតាមហោរិយ្យៈ មហាទុកស្រុក
 ។ ឬត្រូវតាម ហោរិយ្យៈសព្វទុក វិទ្ធិវិទ្ធិចេ ឬហោរិយ្យៈសព្វ
 ដុំរាបបរិក្ខេប វិទ្ធិវិទ្ធិចេហោរិយ្យៈ ព្រឹក្សអស្សុកា ។ ទុកឬត្រូវ ត្រូវ
 តាមហោរិយ្យៈ មហាអវិទ្ធិ ធ្វើសម្រេចស្រុក ព្រះអាណាចក្រ ស្ថាន
 ដំបូងគ្រឹមប្រឹ ដំបូងគេណា ។ ទុកទុកស្រុក ព្រឹក្សស្រុក បរិក្ខេប
 ខ្សែ ទុកទុកស្រុក ឬក្រសួងដំបូង អស់ដំបូងគេណា ឬស្រុកសិប
 ប្រុស ។ សិខន្ធប្រ គ្រឹក្សស្រុក គ្រឹក្សស្រុក គ្រឹក្សស្រុក គ្រឹក្សស្រុក

២៧២
 ម្នាក់ អាត្រាអស្កន្ត ទុកតែតែង ព្រមព្រលសិនភ្លើង ។ បុរ
 តែងត្រូវជាប់ ទុកស្តុកស្តាប់ ឡើងហ្វឹកតែងភ្លើង បញ្ជូនភ្លើង ៣
 ព្រាសសាបដៃ ក្រាបត្រូវសិនភ្លើង ។ រំលាក់អាត្រា ។ បាត្រីត្រូវ
 ក្លែង ចាចិត្តហ្វឹក ដក្រែងកោត្តា ស្តាប់ហ្វឹកសិន អំប្រែ
 យីហ្វឹក ក្លែងត្រូវពារពារ ប្រកាបសក់ស្លឹក ។ ទុកខ្លះសោត យំមក
 ចុលត្រូវត្រូវ ចាប់ចិត្តសិន ប្តូរតំរូវវាល ចាត្រូវតាមត្រឹម
 ដួលដេកដល់ខ្សែ ដៃកង់ត្រូវព្រល ។ បុរតែងដៃភ្លើង កោរពារលេង
 លើដៃ បំប្រាស់ភ្នំបង្កា កាលបុរហេតុចិត្ត ពុំពិតប្រាកដ លោក
 កុកបញ្ជូល ដុតសត្វតំរូវ ។ ទុកម្សុលពោះល្ងៃ ចុងដៃដៃដៃ
 ដុតអត្តសណា ដាក់ច្រូលច្រវែក អត្តសត្រូវ ទ្រង់ដៃសោះសារ
 ដាលហាក់ពោះដៃ ។ ទុកម្សុលពោះ ពោះដៃមុះហឺមា អាត្រាត្រូវ
 ដៃ ដៃច្រវែកត្រូវ លាមាត្រូវហោង ម្សុលពោះសោតចុង សក
 ខ្លាបដៃក្រា ។ ទុកម្សុលពោះល្ងៃ ចុងដៃដៃដៃ ផ្ទុះដៃមត្រីក្ស
 ខ្លះពោះខ្លះ ខ្លះភ្លើងតា ដៃកង់មុះហឺមា សិនតែងដៃភ្លើង
 ។ ទុកខ្លះចុងកោល ខ្លះភ្លើងខ្លះចោល ខ្លះយកក្បាលចុះ ព្រងដៃ
 ដៃ ខ្លះពោះពោះ កើតតំរូវហេតុពោះ យកហេតុទាំងស្រុង ។ ខ្លះ
 ទុកដៃ ច្រើនពាលក្នុង អាណិតដៃសដៃ ប្រដៃពុំយល ពុំស្តា
 ល់ល្ងៃហោង ពោះប្រសព្វដៃ សិនមាត្រូវពុំអង្គ ។ ផ្ទុះម្សុលពោះ
 លោក ព្រះតែតមាលា មាត្រូវក្នុង កុងលើហត្រលា សំដៃចុង
 ហោង ស្តេចម្សុលដៃ ក្រាបពុំបង្គំ ។ សិនលោកព្រឹក ព្រឹក
 មត្រីយមក អាណិតដៃដៃ ព្រាយសសំម្សាត្រី មហាទ្រឹ
 ដុកម ដៃល្ងៃត្រូវ ដៃដៃត្រូវមុះហឺមា ។ សិនដៃក្នុងលា ដៃដៃ

២៩៣

ឡាន ហោរហោរសោះសោះ មើលអ្សរេហាល សុកលយោង កាន់កើតក្រីក្រ
 ខែលករលំតែង ។ ខ្លះពាក់មួកស្បែក ខ្លះពាក់មួកដៃក ហាក់ស្ងប់ក្រែង
 ខ្លះកាន់លេលាំ ខ្លះខ្លួនដៃកែង ខ្លះកាន់លំតែង គ្រឿងមកៗ ត្បូង ។ ដឹង
 ពាក់ក្រែះក្រាប កាន់កើតសាហាម្ស អាវលម្អតង្គ កាន់កើតអាវល :
 ប្រតិកណ្ឌសដេរ មក្នុងមាត់មុខ មុម្សសោះសោះ ។ មើលឯអង្កីរម ទង់ខ្សែ
 លំយ៉ម ភ្លើងក្លោះព្យា មើកចំងឡក្រែង ក្សេត្រក្រីក្រ ដីសេះដីសោះ
 ហោរៗ ក្រីមក្រ ។ កន្ត្រៃយក្រែងសង្ក កីរីកាំង ពាក្យកងហ្មនុក ប្រឡែងពោ
 ពិទពាតក្រដុក ពាលខេងកុក កុកកម្មហិម ។ ស្តេចខ្លះទ្រង់ផ្កក :
 ខ្លះស្លាប្រណត់ ព្រះខាងមក្នុង ខ្លះទ្រង់កោរកាង លំតែងខ្សែ កុដ្ត្រង :
 ក ខែលខ្សែផ្លែដៃ ។ លើកកាត់ចេញទោ មុះមក្នុងសំកោរ គឿនស
 ល្អសឡើង ពលរកសម្រាត់ ក្សេត្រក្រែងខ្សែ ព្រះសាម្មដ្ឋមដ្ឋដៃ ក្សេ
 សាម្មមនុស្ស ។ ក្សែអសខ្សែ វារខេងទ្រី ស្តេចដងដោះណា សឹងពាក់
 ទឹកមាស ក្នុងដៃចេញ ប្រដាប់ខ្សែ ល្អៗដីខ្សែ ។ ខាងក្រៅ :
 ប្រសព្វប្រិមប្រិ មក្នុងសម្រែក ហោរៗទ្រី ខ្សែក្រែង តាមក្សេ
 កាត់ខ្សែ ដ្ឋមដ្ឋដៃអាត្ម ។ ក្លោះកោរកាត់ ប្រិប្រិរ ខែកខាងសេដ្ឋ
 ដ្ឋដៃដៃដៃស លំកោរអាត្ម ខ្សែមខ្សែខ្សែ បំប្រាសព្វស្ស ។ ក្សែ
 ដ្ឋដៃដៃលេង កោះសោតសឹងស្តេច ហោរមុខការបញ្ចុប ច្បាំងដៃដៃ
 ក ហោរសក្រកុំក្រ កោះខងសោតសព្វ ក្សែមក្នុងសោតណា ។ ទេ
 បទព្រំកោល ។ កាលណោះពីស្សនុកកោរខ្សែ កាន់កើតតាមក្សែ ក
 កាន់សឹងការឡើយហុក ។ ដឹងម្សដ្ឋដៃប្រសាទ ប្រសើរដ្ឋដៃដ្ឋដៃ :
 កុំខ្លះកុំតាមបីប្រិ ។ ដឹងក្រែងក្រែងក្រែង ដឹងមាដៃខ្សែ ត
 ចិត្តកោរកោរ ។ ក្រសានដីម្សសោតណា មានការចេញវា ក្រម

ប្រសិនបើ ។ ច្រើនកុំពូលកាន់យូរ មាសមេរោមព្យ ត្រីតែត្រី
 ដឹងដោយខ្លួន ។ កុំពូលកុំពូលស្រោចស្រួច ក្នុងក្នុងកាលរួច កុំដឹងកុំ
 ខ្លួនដឹកនាវ ។ រូបទេពប្រណីមរៀនរួច ក៏កាន់ក៏ក្លួច ពីពោលប្រ
 ក្នុងដងច្រវ ។ ថ្ងៃសារទៀតស្រុកស្យាសព្វ កាន់ប្រសាទច្រវ សិខ្យប
 ស្រ្យទេពអក្សរ ។ កាន់ផ្ការយូរកមាសដុបរ ថ្ងៃកម្រិតពារ ក៏ឈរច្រ
 ព្វរូបរក្សកល ។ កាលហាលច្រវព្វរក្ស រៀនរួចដោយកាល កុំពូល
 កុំពែដក្រោមគ្រឿ ។ ក្នុងស្រ្យបរាគលក្លីដ សង្កត់ឆ្វេងស្តាំម ធម្មា
 លក៏លើកតំពារ ។ ទេពលក្លីដផ្លុដសោះសា ក្សេរោមមាត់ឆ្មារ ។
 ប្រសាទប្រសើរដុះហិមា ។ កែវលារមាត់រូបិហារ កែវសែនឆ្វេងការ
 ក៏ឈរដាច់រៀនរួច ។ ប្រើប្រើដីសក្លីដកោតក្ស ឆ្វេងមើលសព្វស្យា
 ប្រយោជ្ជប្រយាត់ត្រវត្ត ។ ដឹងដឹងមាសម្រូបិរក្ស រួចរៀនប្រាសប្រា
 ល ចំលីកចំលើវស្រសស្រេច ។ ថ្ងៃប្រាងរៀនរួចក្សរក្សាច រូបរក្ស
 ស្រសស្រេច រំលេងកោតក្សាច់ឆ្លើនឆ្លោ ។ មាត់រូបសោះសោតល្អព្វ
 ឆ្លោ ។ សព្វក្សាល់កោត ក៏ក្សាច់ឆ្លោលើយក ។ អំរីក្សមាសមេ
 ចាំមកោត ស្យាសព្វឆ្មារក្រោ រំហើករមាត់កល់រ ។ ល្អាៗបីច្រ
 ឆ្មារកែតក្ស ឆ្លើនឆ្លោវព្រាងព្រា ពីច្រកោតក្សកេត្ត ។ ហាត់
 ដូចកិមាទតត្រា ចុះចាត់ស្មារក ក៏ស្រុកមកកោតដៃនឿ ។ ដាង
 ម្យប្រដាប់ខ្នាតខ្នើយ ដាវប្រដាប់ កោតរូបអំរីក្សសំមព្វ ។ សីដ
 ដាងដាវប្រដាប់សព្វស្យា សត្វដងដាងច្បា ឆ្វេរពោលដីត្រៃពា ។
 យលម្ហារបរដៃដូង ហែលលេងលីលា លំលេកក្សាល់ដុលដី ។ ក្នុង
 កោតស្រីស្រីដាងដី ស្រុកស្រុក រូបរាជវិញ្ញាណរូបរាជ ។ ក៏ក្ស
 ក៏ក្សាយខ្ពង់ខ្ពស់ អសមរដ្ឋស្រេចស្រស ប្រដាប់សីដមាស ប្រាសប្រាស

២៧

រូបភាពលោកលើក្បាល អរិយធម៌ត្រីកល ក៏ហោលលេងលើហដ្ឋល
 សា ។ ឃ្មុតឡាហាតក៏ដេញមេតា ឲ្យដឹងតា ។ រោងដំណាតតោះ
 ណា ។ រូបរាជសីហ៍ហៀវហោះ ថ្ងៃទ្រាស្មាតស្ម័យ ក៏ចាប់អំឡិតយុដ
 យុដ ។ យន្តកែស្មុបរាជសីហ៍ដង ចរចេញលេងលេង ក៏ហោះក
 ក្នុងលុត្តិ ។ ចុះចាប់ទងកែស្មុប ចាប់ចានចាប់ឲ្យ រូបរាជរូបរា
 រីស្ស ។ ថ្ងៃថ្ងៃបីស្រ្តីដំលើ ទេត្រីកោះរំលែ ក្រលេកក្រលុ
 ដំបីសំលឹង ។ យន្តម្យធូររូបហដ្ឋ ឈរឈប់ថ្ងៃថ្ងៃ ក្រឡឹក
 ក្រឡានទេត្រី ។ យន្តស្មារតីយន្តល្ងែងកា តាយុត្តិដំណា ក
 ក្នុងល្ងែងអាតាសកដ ។ យន្តហដ្ឋរាជរូបក៏ត្រង ចរចេញលេង
 លេង ក៏ហោះកក្នុងលុត្តិ ។ យន្តកែលេងលើលា ឡើងដំណើរ
 ថ្ងៃយុត្តិកក្នុងលុត្តិ ។ យន្តហដ្ឋក៏សឹងតាំមក ដំណើរក្រឡឹក ត្រ
 បកម្យុដំណើរណា ។ យន្តក្រឡឹកដំណើរតា ភាពក្រឡឹក ។
 សំដីដំណើរក្រឡឹក ។ រូបខ្លាចាប់អង្គអំរឹក្យ ក្រាបក្រាមទ្រ
 ត្រីក្យ ក្រលាសក្រលាបហាងក្រឡឹក ។ ហាត់ដូចរូបរាសីស្ស សក្ក
 រំលេចក្រឡឹក ក៏ស្មោះលោលោករីល្ងែ ។ រូបកុដ្ឋលាស្តីមស្ត
 កោតកោតទ្រង់ទ្រង់ ក៏ស្របក្រាមម្យុដំណើរ ។ រូបកោរូបកោ
 មហីដ្ឋ រូបហដ្ឋរា ។ អាណិតអាណិតណាស្តីស្ស ។ រូបទា
 ក្រឡឹកក្រាសក្រឡឹក ដំណើរក្រឡឹក ថ្ងៃថ្ងៃក្រឡឹក ថ្ងៃថ្ងៃក្រឡឹក ។
 រូបខ្លាៈលោកលេងដៀង ខ្លាៈលើកទងក្រឡឹក ក៏ដំណើរលើហ
 ត្រីក្យ ។ រូបសីតកោរូបសារីតា ដំណើរចាត់ក្រឡឹក ក៏ចិត្តកែ
 ដំណើរ ។ រូបសីលាវិសោកហោង យាងយាងស្រ្តីដំណើរ ដំណើរ
 ត្រីក្យ ក្រឡឹក ។ ក៏ដំណើរយាងយាងសីលាវិសោក ចាត់ដំណើរ

ឆម ដុំវាយដុំដុំកែងកា ។ ធ្វើបតាដទេពអគ្គ ថ្លងកស្រិតា :
 ក៏កាន់នៃយក្សតាំងនង ។ រោមនងក្បាលបីលំព្រាង ស្រស់ស្រែចក្រក្នុង
 ប្រលូកស្រលាះរោមនាយ ។ កាលណោះព្រះកែតុមាលា ពីសែសសោ
 ក ស្តេចឱ្យប្រកាបសព្វទ្រព្យ ។ ទេពស្តេចឱ្យរៀបប្រកាប ទ្រាបម្រើ
 ពលនាត្រ ឱ្យរៀបរោងគ្រឿងទ្រព្យនៃយ ។ ចប់ ។ ឈ្លីកនេះប្បក
 ណាភជយ្យរលដ កែងតំពីក្នុងនករវត លើកតាមប្រកាបបុរ្យឡ
 ត្រ រាជវត្តព្រះកែតុមាលាផ្លែ ។ ស្តេចមានបុរ្យផ្លែដ៏ម្រលើដុំខ្ពង :
 ស្លឹកស្មារយ្យវលដដំដើមត្រឡ ក្បាលក្បាលដំដើមកម្រល់ដំដើយ ខ្លត
 ផ្លែស្តេចក្នុងសុក្ខខ្សែមខ្សែន ។

